Контрольни экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 6 ЯНВАРЬ, 1990 ШУ. ★ № 2 (7815). ★ Мах 3 кеп.

4 марта—Советашка хоржамаш

Регистраци йолаеннай

Ховш ма хиллара, укх шера 3 январе къахьегама коллективай, хIаьта иштта нах бахача моттигашкарча собранешка а конференцешка а халкъа депутаталла харжара оттабаьча кандидаташта регистраци е йолаяьй. Хоржамий кампане из лоархIаме этап ткъаь дийнахьа хургья.

Грозненски района «Тепличный» совхоза коллектива собране, беррига къахьегамхой раьза а болаш, № 883 йолча территориальни хоржамий округе гIолла РСФСР халкъа депутаталла кандидат КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь Д. Г. Завгаев оттавир.

Селхан 883-ча хоржамий округе хоржамий комиссе заседани хилар. Комиссе секретара КПСС Грозненски райкома секретара С. А. Сангиреева Iойийшар, РСФСР халкъа депутаталла ше харжийта оттаве раьза хиларах Д. Г. Завгаева язъяь заявлени. Цунга хьежжа, РСФСР халкъа депутаталла Завгаев Доку Гапурович харжара регистраци йир, комиссена юкъебоагIараш берригаш раьза а болаш.

Цу хоржамий округе гIолла РСФСР халкъа депутаталла кандидат из цаI мара вац.

* * *

884-ча Назрановски территориальни хоржамий округе гIолла РСФСР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссе ший заседане регистраци яьй депутатски цхьа мандат къувсаш хургволча ялх кандидата. Уж ба: «Малгобекнефть» НГДУ орса болхло Р. М. Арчаков, Нохч-ГIалгIай АССР лаьттан фондах пайда эцараи лораяран вола керттера паччахьалкхен инспектор Б. Б. Богатырев, Назрановски района «Экажевский» совхоза воккхагIвола экономист Х. А. Костоев, Назрановски центральни районни больница керттера лор М. М. Котиев, № 9 йолча Грозненски городской больница лор-онколог А. С. Куштов, Назрановски РОВД участкови инспектор М. А. Яндиев.

ЖУРНАЛИСТАШЦА ХИННА ВIАШАГIКХЕТАР

Селхан, парте Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретараца Д. Г. Завгаевца вIашагIкхетар хилар республика журналистий. ДIадахача шера экономически хьокхамаш а бахача наьха социальни хьалаш а дувцаш Д. Г. Завгаева белгалдаьккхар, цхьадола толамаш хиннадале а дукхагIча даькъе, республикас ший планаш кхоачашъяь ца хилар. Къаьстта во да цу хьакъехьа гIишлон организацей гIулакхаш. Нах фусамашца Iалашбара план 50 процент мара кхоачашъяьяц.

Цхьа бахьан дикагIча оагIорахьа дийрзад юртбоахамера гIулакхаш. Паччахьалкхен дулх а шура а йохкара план тIеххкоачашъе карагIдаьннад дIадахача шера.

Зуламашца лоаттабеча къовсамех лаьца а дийцар обкома хьалхарча секретара журналисташка. Кхыча регионашка хьежача вай республике цу хьакъехьа гIулакхаш дикагIа да. Масала, Ростовски областе 55 процент, Дагестане 30 процент зуламий боарам лакхбеннабале, вай республике 3,4 процент мара айбеннабац.

Экономикех, унахцIено лораярах, культурах лаьца журналисташа даьча дуккхача хаттарашта жоп делар Д. Г. Завгаева.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Хьайбай продукци яккхара шера планаш толаме кхоачашйир Грозненски района «Юбилейный» яхача совхозо. Шера план 700 тонн йолаш цхьайтта бетта ехкар 702 тонн шура. Иштта план 80 тонн йолаш, дулх дехкар 212 тонн.

Цу хьокхамашка кхача новкъостал даьраш ба эггара хьалха доярхаш: Х. Хожбахмадова, М. Уциева, З. Абусаламова, кхыбараш.

МалагIча таронаша вIаштIехьдалийтар хьайбай продукташ иштта алсамъяха? Эггара хьалха хьайбай интенсификаци яра новкъа баьлар цу совхозе. ДIадаьхар къаьна, цамогаш дола кIезига шура лу доахан. Цхьаццанахьа кулгашца деш хиннача балхашта механизаци а еш реконструкци йир хьайбай помещенешка. ХIаьта цIеча фух долча доаханца кердадаьккхар Iул а.

Из чакхдаьккхачул тIехьагIа лакхбелар наьха балхацара безам а хьадечох бехктокхам а. Духхьашха дахкача доахангара лакхе белгалъяьккха шура яккха вIаштIехьдалийтар цу гIулакхаша. КарагIдаьнначох кхоачам баь Iе дага бац хьайбаш леладераш. Цар дош деннад, хIара кхоабача Iаттагара дIадахача шера хинначул дукхагIа шура паччахьалкхенга йохка.

Деша дай бац

ТIеххьарча шерашка шура яккхара планаш кхоачаш ца еш хьайоагIа Грозненски района «Атагинский» совхоз. Телха мара дикагIча оагIорахьа кхы хIама хувцадаланзар дIадахача шера а. План 2450 тонн йолаш, ехкар 1762 тонн шура мара яц. ХIаьта паччахьалкхенга ца йохкаш 688 тонн гаргга шура тIайнсар совхоза.

Цу кхоачамбоацара керттера бахьан да доакъар къе хилар, лерттIа помещенешка ремонташ е гIишлон материалаш яц, яхаш шоаш бакъбе гIерт совхоза кулгалхой. Теша ловра, цхьабакъда, хIанзарча цифраша из де йиш хилийтац. ХIана аьлча, дIабахача декабрь бетта хIара кхоабача Iаттагара йиъ килограммага кхоачаш мара шура яккханзар укхаза.

Кхы дикагIа дац гIулакхаш цу района «Куларинский» совхозе а. Шера план 1150 тонн йолаш, яьккхар 810 тонн шура мара яц. Бахьан — дукха доахан къаьна, цамогаш долаш, кIезига шура луш хилар, интенсивно хьайбаш кхоабаш ца хилар, цхьаккха тайпа племенной болх ца бар. ХIаьта, уж кхоачамбоацараш дIа ца даьхача иштта во хьал оттаргда укхаза укх шера а.

ЛоархIаме гIишло хьалъеча

Шерагара шерга хозлуш, йоккхагIа хулаш, йоагIа Нохч-ГIалгIайчен столица — город Грозный. Укх тIеххьарча шерашка къаьстта дукха хьалду укхаза наха чубаха цIенош, деша даха ха йоацача берий учреждениеш, больницаш, поликлиникаш, кхыдола гIирсаш. Уж лоархIаме гIишлош хьалъеча доккха дакъа лоац «Грозтрубопроводстрой» гIишлон-монтажни треста чуйоагIача СМУ-1 гIишлонхоша. Цар хIаиз хьалъеча гIишлонех бехктокхамегIачарех цаI я Грознерча Мичурина цIерагIча поселкера берий поликлиника. ХIара дийнахьа 380 унахо тIаэцаргва цига. ТIеххьаш отделочни балхаш чакхдоалаш латт укхаза.

Цига дика къахьегарца белгалъьнна я Толдиев Ювсапа кулгалдеча бригада коллективи Гайсанова ПаьтIамат нерте латта отделочникий звенои. ХIара сменагIа нормаш 130 — 140 процент кхоачашъю цар.

ГIишлошъеча балхъ тIа йоккха опыт йолаш ший профессек тIехдика кхеташи ва Толдиев Ювсап.

Ювсапа хьаьнала къахьегаш даьхача толамий лакха мах баьб Даьхено. Цуина еннай «Знак Почета» яха орден, Ленински юбилейни медаль, «РСФСР заслуженни гIишлонхо» яха сийлен цIи.

Гайсанова ПаьтIамата звеноцарча отделочникаша эггара хьалхарчарца рапорт делар пятилетка диълагIча шера заданий кхоачашъярах. Из толам боаннхача дизза дакъа лаьцад отделочникаша Белоусова Аннас, Евлоева ПаьтIамата, Форова Зинаидас, Мартынова Нинас, Шмынина Людмилас, кхы дукхачар а.

СМУ-1 гIишлонхошта юкъе башха-дика говзанчаш лоархIаш ба каменщикаш Мальсагов Iумар, Цуроев Султан, плотник Бакаев Ювсап.

СУРТАШ ТIА: 1) каменщик I. Мальсагов, плотник Ю. Бакаев, каменщик С. Цуроев; 2) комплексни бригада бригадир Ю. Толдиев; 3) отделочникаш А. Белоусова, П. Гайсанова, П. Евлоева; З. Форова, Н. Мартынова, Л Шмыкина.

Н. ПЛИЕВА сурташ.

Хьайбай фермашка

ГIУЛАКХАШ—БЕ-БЕ

Грозненски района 1 Мая цIерагIча колхоза хьайбаш леладераша хIара дийнахьа ялх тонн совгIа шура паччахьалкхенга йохкалга ховш дар тхо, цу боахаме долхача хана. Оттаьча планал а соахка цу юкъа хинначул а тоъал дукхагIа хул из.

Соахка цхьайтта бетта дукха хIама ца эшаш шера план яь баьннабар колхоза хьайбаш леладераш. Цудухьа цхьаккха шеко яцар шоашта хьалхашка латта декхараш цар толамца кхоачашдергхиларах.

Сайрийна доахан детта кийчлуш бар укхазарча шурий комбинатера доярхаш. Эггара хьалха Хадызова Тонта керте латтача арендни звенон корпусашка нийсделар тхо. Дега тоам бора гуш хиннача сурто. Массанахьа лостам бар, сих ца луш шоай декхараш кхоачашдеш бар нах.

— Тха звенона чубоагIараш цхьан цIагIара нах ба ала мегаргда, йоах Тонтас. — Скотник ва са воша Имран. Цун сесаг Тамарен са йоI Заремен доярхаш ба. Иштта тхох хьакхийттай Асламханова ПаьтIамат а.

Звенос лелабу ши бIаь совгIа бетташ бола етт. ХIара бIаь Iатта тIехьа хьалкхедаьд 97 Iаса. Из хьокхам районе эггара лакхагIа ба. Цхьабакъда, эггара чIоагIагIа гIадвугаш дар из дац. Дегаш айденна болаш дувц хьайбаш леладераша соахка шоаш хIара кхоабача Iаттагара юкъера лаьрхIача кхо эзар килограмм шура яьккха хиларах, планал 600 килограмм дукхагIа.

Сево новкъостал даьд из де? Укхаза белгалдаккха деза наьха къахьегама дисциплина чIоагIъенналга. ХIанз саго хьалхадахац болхлошта де дезар, хIаранена дика довз ший декхараш. Хьалха санна каст-каста йохац механизмаш, хIана аьлча, царга боагIача тайпара бIарг локхаш нах ба.

— Хьайбаша хьалур алсамдалар керттерча даькъе доакъар дика а маьшша а хиларца дувзаденна да, — йоах Тонтас. — Цул совгIа, кийч а деш, тел из хьайбашта. Комбинате шиъ кормокухни я. Сеца латтац уж.

Тхо хиннача дийнахьа хьайбай рационе яр йол, силос, свеклаш, фуъ. Уж деррига доакъараш гаьна дIабаха ца везаш, корпусашта хьагаргаьзад. Лораду укхаза доакъараш, пайда боацаш доадац, талхийтац, лечкъадац. Хьалха уж лазараш ког дIа мел баьккхача долаш дар.

БIубенна къахьегаш я комбинате Яхиев Ваха керте латта хьайбаш леладерий бригада а. Шера декхараш дикка тIеххкоачашдаьд доаркаша Шуаипова Хадымата, Довлетмурзаева Яхийтас, Iаьсий леладеча Шевченко Валентинас, скотникаша Люмаев Сете, Бисултанов Ахьмада, кхычар.

Колхоза кулгалхоша шоашта могар ду наьха къахьегама хьалаш тоадара. Укхаза я дика кийчъяь бытовкаш. ЦIе уголок, тайптайпара кхачани промышленнии товараш чудола тика, лерттIа болх бу транспорто, хьадоагIа дIайха хий, хийцца дIа-хьа ваха йиш йолаш да комбината ков, укхаза хьатIадоагIа наькъаш. ТIаккха тамаш е езаш хIама дий нах тIатеIIа болх бе ловш хилар.

Кхыча тайпара сурт дар «Пригородный» совхоза шурий ферме тхона дайнар. Йоккха йоацача укхазарча коллективо лелабу 147 етт. Кхоачашъе аьттув баьннабац цун шура яккхара оттаяь соахкара план. МалагIаш да бахьанаш?

Керттердар — доакъараш тоъаш ца хилар. Масала, Iа хIанз мара чIоагIлуш ца доагIе а кхоачаенна силос. Из «Юбилейный» совхозагара ийеш я, боккха мах а телаш. Цунга хьежжа дикка лакхлу продукци яккхарга дIадодар.

— Из мара дешй тха болх юхатетташ,—йоах фермерча доярокаша, скотникаша. — Хьаэцаргда вай ер масал: оаха хьайбашта дIалуш йола йол геттара во я. Аьхкий, из кийчъеча хана боккха къовсам лоаттабир оаха кхаш леладерашца. Царна «пайданегIа» да буц лакхагIа ме хул, хIаьта хьайбашта моша йолаш хьекхар дикагIа хет. Дозал тIаккхетийта гIерташ, ханал совгIа лоаттаьяча люцернах чIегIаш мара хIама хилац. Чам боацаш юъ из хьайбаша.

Да веларгволаш дац фермера къахьегама хьалаш а. Гуш яц укхаза цхьаккха гойтара агитаци, кулг тоханза латт ЦIе уголок. Цхьаболчарна лоадам боаца хIамаш хетаргда царех. Цхьабакъда, дийнахьа дукхагIйола ха укхаза йоаккхача наха иштта хетац. Шоай балха моттиг бIарг тIаозаргболчча тайпара хилийта лов царна.

Ала йиш яц ферме шоай гIулакх кIоарга довза, хьнаре болхлой бац, аьнна. Царех ба паччахьалкхен планаш а соахкара шу долалуш тIанийца социалистически декхараш а кхоачашдаь ца Iеш, тIеххкоачашдаь доярхаш Арсанукаева Сипихьат, Магомадова Кулсум, бежа Iуй Екибаев Салман, Гараев Мухьмад, Якубов Хайдарбек. Цар беррига низ дIалуш баьча балхо аьттув беннаб паччахьалкхенга дулхи шуреи йохкара планаш кхоачашъе. Цхьабакъда, боахама кулгалхошта беце, цхьаннена сатем беш «толам» бац из.

М. ГАДАЕВ,
М. КАРТОЕВ.

КПСС XXVIII съезда накъадолхаш

Къахьегама мулаш

Ши бутт хьалха кепатеха араьннай парте Нохч-ГIалгIай обкома «КПСС XXVIII съезда кийчо еча партийни комитетийн организацейн балха программа».

Из программа Ачхой-Мартановски районерча Самашкински консервни завода болхлоша мишта кхоачашъю хара тха спецкора массехк хаттар дир предприяте директорга, КПСС Ачхой - Мартановски райкома членага **Ахмадов Ваха Гурбанневичага.**

Хаттар: Перестройка йолаенна пхелагIа шу да. Цо керттерча даькъе хьалхашка оттадаь декхараш да хIара къахьегама коллективо ший потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш дизза кхоачашдар. Из къаьстта чIоагIа белгалдаьккхад КПСС XXVIII съезда сийленца накъадахара йолча парте Нохч - ГIалгIай обкома программа тIа. Цу лостамагIа шун коллективана карагIдаьннар фуд?

Жоп: Укх тIеххьарча кхаь шера республика «Консервплодоовощ» производственни объединенерча консервни заводашта юкъе хадданза хьалха латташ хьайоагIарех я тха завода коллектив. ХIара шера паччахьалкхен план меттел тIанийца декхараш а дикка тIеххкоачашду оаха. Башха-дика производственни толамаш доахаш чакхдаьккхад оаха пятилетка диълагIа шу а. Консерваш арахецара цхьайтта бетта задани дикка тIеххкоачаш а яь, планагIа лаьрхIачул совгIа завода коллективо арахийцар цхьа миллиони 274 эзари условни банка консерваш, томат, сок, кхыйола продукци. ЙоагIачул дукхагIа арахийцар 530 эзар сома маьха товарни продукции 250 эзар сом мах бола халкъа эша товараши. Экономически реформа хьалашка къахьегача тха коллективо дикка тоадир соахка ший деррига технико-экономически хьокхамаш а. Къахьегама овсарле лакхъяра задани ялхи ахи процент тIеххкоачаш а яь, планал тIех арахийца еррига продукци духхьал из лакхъяра чотагIа хьаьяй. Соахка планал совгIа 20 эзар сом пайда баьб завода коллективо паччахьалкхенна. Ший потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд цо.

Хаттар: Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, мехкарча коммунистий аргIанарча съезда сийленца накъаяхара лерттIа кийчо ирца белгалъьнна малагIа цехаш, сменаш я шун предприяте?

Жоп: Уж санна йола коллективаш кIезига яц тха предприяте. Къаьстта белгалъяккха лов сона Хачукаев Супьян керте латтача сокови цеха коллектив. ТкъоалагIча декабрга кхачалехьа шера план тIеххкоачаш а яь, йоагIачул дукхагIа арахийцай цо 900 туб сокаш. Сменашта юкъе белгалъьнна дика болх беш я Джамалдинова Хадишат. Бунхоева Зина керте латтача сменай коллективаш. Цхьа бутт совгIа ха я цар укх шера чотагIа къахьега.

Хаттар: Халкъа эша товараш мамогга дукхагIа хулийталга, цар ассортимент шерръелга, хьаеча продукце дикал лакхъелга боккха лоархIам болаш гIулакх хилар дувц программа тIа. Долче, цу хьакъехьа оаш дер фуд?

Жоп: Соахка дукха балхаш даьд оаха цу лостамагIа. Керда ялх продукци кара а ерзаяь, арахеца йолаяьй завода коллективо. Цу даькъе яша яьхка харбазаш, маринованни комсаш, болгарски сибаз, баклажанаш, кабачкеш, кхыяраш. Еррига заводе арахецача продукцех 99,8 процент яр ОТК болхлоша цкъа дIаелча соца ца еш, чакхйоалийташ я. Укх тIеххьарча шин-кхаь шера цхьа рекламаци кхаьчаяц тхога оаха хьаю продукци во я аьнна.

Хаттар: ХIара коллективе къахьегама дисциплиней организованности чIоагIъяр боккха лоархIам болаш хилар белгалдаьккхад парте обкома программа тIа. Из гIулакх мишта вIаштIехьдаьккхад шун коллективе?

Жоп: Тха предприяте партийни организацена чувоагIа 28 коммунист. Цар а керттерча специалисташа а кхаь сменагIа, болх беча заводе хадданза дежурство дIахьу шо-шоай аргIагIа. ХIара дийнахьа учет лелаю къахьегамен производственнии дисциплина телхаяьраш, аьлча а, тIехьабусараш, ханал хьалха балхара цIаухараш, прогулаш ераш малашб хьожаш. Нагахьа санна уж санна бараш нийсбелча, тIехьа а ца тетташ из дош дувц профкома, къахьегама коллектива совета заседане. Бехкебараш цIенхаштта бехктокхаме оз, бетта йоагIа премеш ца луш соцаю, ахкан замалахь йоагIа отпуск тIехьайоаккх, гIожа къахьегама дисциплина телхаерашта ца луш соцаду кхойттлагIа дола алапи.

Хаттар: 1990 шера республике зе деш йола предприятеш хилийта йиш яц, аьннад цу лоархIамеча документа тIа. Цу лостамагIа шун коллективе малагIа балхаш ду?

Жоп: Укх шера дикка кIезнгагIа арахеца лерхI оаха планово-зе деш йола сомий продукци, цар метта дукхагIа планово-пайда беш йола баьцадаарий консерваш ара а хецаш. ХIана аьлча, баьцадаарий консерваш мехка кхоачамболлаш яц, цудухьа дика дIайолх уж, мах а дикагIа ба цар. Уж арахеца йоларца укх шера паччахьалкхен беш бола пайда 55—60 эзар сом дукхагIа хулийтаргба оаха. Соахка планагIа арахийца баьцадаарий консерваш 21 миллиони 920 эзари условни банка йолча. 1990 шера уж арахецаргья 23 миллион условни банка, аьлча соахкарчул цхьа миллиони 80 эзари условни банка дукхагIа. ДIахорча шерашка предприятена тIабоагIа пайда кхы а дукхагIа хилийтара чакхъяха лаьрхIа кхы а дукха мероприятеш я заводе. Лоацца аьлча, тха завода консервщикаш бIубенна ба лерттIа кийчо а яь, башха-дика производственни толамаш а доахаш, КПСС XXVIII съезда шоаш сийленца накъагIоргхиларах.

Интервью йийцар
Б. КОСТОЕВ.

Техника—кийчон мугIаре

ХА ЗЕХЬА ЙОАЯЦ

Укх деношка, техника ремонт яра хьалаш довзара тхо хилар Сунженски района «Победа» колхоза Михайлов Василий Васильевича кулгалдеча механически мастерске. Сихбенна дIабодар болх. Цехашка йIайха а паргIата а яр. Керттерча цехе тоъал дукха трактораш латтар.

Оаха шийга даьча хаттарашта жоп луш Василий Васильевича дукха дийцар шоай коллективах а балха тIа нийслуча халонех а лаьца.

— Балхах юхаувзалуш яц тха коллектив. — дувц цо.— Шоашта хьалхашка оттадаь декхар, бIу ца къожабеш, лерттIа кхоачашду хIаране. ТIехьатоссаш йола еррига техника кхай тIарча бригадашка тоаю. Из хIанзле еррига тоаяь яьннай ала йиш йолаш ва со. ИнълагIча квартале капитальни ремонт е лаьрхIача пхийтта тракторах дукхагIъяраш тоаяь даьннад тхо. Тха болх цхьаккха новкъарле йоацаш сихха дIагIоргбар эшача оатхалашца биззача боараме тхо Iалашдоре. Зехьа ха йоае езаш хул из бахьан долаш.

Дале а, халонаши кхоачамбоацараши эша а деш, дика къахьегаш а шоашкара хьокхам луш а бола слесараш, мотористаш, трактористаш кIезига бац коллективе. Цар цIераш яха лов сона. Уж ба слесарь - моторист А. Фотеев, дуккхача шерашка болх беш хьавоагIа токарь коммунист А. Моисеев, трактористаш А. В. Шелупцов. В. Кузьменко, иштта кхыбараш а.

Р. ТУМГОЕВА.

Лоацца хоамаш

ПЛАНАЛ СОВГIА

ТIехдика къахьегаш чакхдаьккхад дIадаха шу. Гудермесски локомотивни депо болхлоша. Планал совгIа дIа-хьа дихьад 4 миллиони 756 эзари тонн мовхьаш, кхояьй 1286 эзар киловатт сахьат электрически энерги, юкъейоалаяьй 65 эзар сом пайда бенна 130 рационализаторски предложени.

Хьинар айденна къахьега болхлой дукха ба укхаза. Царех ба РСФСР халкъа депутаталла кандидат оттаваь Ибрагимов Товла, машинисташ Филат Федор, Эднев Ширвани, машинистий гIончаш Бакурови Макуеви, дукхха кхыбараш.

ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

Ханал хьалха кхоачашдир 1989 шера дерригача технико-экономически хьокхамех дола декхараш Гудермесерча медицински инструменташ еча завода коллективо. Планал тIех арахийцай бIаь эзар сома маьха тайп-тайпара продукци. Къахьегама овсарле ялх процент гаргга лакхъеннай.

Боккха теркам тIабохийт укхаза материалашта кхом бара а. Масала, электроэнерги кхояьй 300 эзар киловатт сахьат. Социалистически цахье хьалхалатт Итазов Мухьмад, Хаипова Мовлатхан, Мачигов Мухьмад керте латта бригадаш.

Дика дIадоладаьд цу коллективаша карарча шера хьалхара деноша а.

ТОЛАШАГIЙОЛА КОЛЛЕКТИВ

Грозненски машиннаькъа отделене кIезига я шоашта хьалхашка латтача декхарех лоархIаеш йола подразделенеш. Царех цаI — Гудермесски вагонни депо. Цун коллективо тIеххкоачашдаьд карарча пятилетка хьалхарча диъ шера декхараш.

Масала, ремонт яра план кхоачашъяьй 110,8 процент, технически осмотр яра оттадаь декхар — 104,7 процент. Къахьегама овсарле лакхъеннай 10,8 процент.

Кхычарна масал долаш къахьегаш ба укхаза Соромыко Петр, Жуков Ваха, П. Алиханов, Г. Медведев, кхыбараш.

Депо коллектив районерча сийлен Улга тIа яьккхай.

Н. БОРИСОВ.

СССР халкъа депутата дувц

Декабрь бетта тIкъаь дийнахьа, вай мехкарча миллионаш болча наьха теркам тIаувзаш дIабахар СССР халкъа депутатийн шоллагIча Съезда болх. Цига хилар СССР халкъа депутат, «СССР-а 50 шу дизара» цIерагIча Грозненски химически завода цеха начальник Анисимов Александр Иванович. ЦIавеча, тха штате воацача корреспондентаца З. Аюбовца къамаьл хилар халкъа депутата.

Корр. Александр Иванович, эггара хьалха хатта безам бар, съезда балхах а депутаташта юкъе цкъаза отташ хиннача къовсамех а хьона фу хет аьнна.

А. Анисимов. Сона хетаргахьа, хьалхаръяр санна, ирача дискуссешца, хьинаре хиланзар шоллагIа съезд. Цкъазза, цIенхашттара къамаьлаш деш хиннабале а дукхагIча даькъе лоралуш озалуш бар депутаташ. Голосовани еш а президиумгахьа хьежар. Из къаьгга гучадаьлар, СССР Конституце ялхлагIча статьях лаьца къамаьл хиннача хана. Амма, аз сайна хетар дувц, из кхыча тайпара хеташ нах а хургба.

Корр. ХIаьта, Iа мишта тессар цу хьакъехьа кхаж?

А. Анисимов. Се коммунист вале а, из статья ювца оттаяра тIехьа кхаж тессар аз. ХIана аьлча, общества «авангард» хилар, духхьал, гIулакхашца даккха дезаш хIама да.

Корр. Хетаргахьа, хьа харжархошта ха ловргдар, кхыдола дешаш дувца оттадеча хана шоай депутата мишта дIаднхвар ший денхараш.

А. Анисимов. 1939 шера СССР-и Германеи оттаяьча пакташцара къайлагIа йола приложени харц лархIара тIехьа вар со съезде. Раьза а волаш тIанйцар аз Конституционни тIахьожама комитет кхолларах яь ваIад а.

Корр. Александр Иванович, хьо дукххача хана денз производстве къахьегаш саг ва. Цудухьа, съезде экономика хьакъехьа даь къамаьлаш къаьстта чIоаггIа теркалдаь хургда Iа. Правительствос яьча докладах а цул тIехьагIа хиннача дискуссех хьайна фу хет аьлча бакъахьа дар Iа.

А. Анисимов. Вай экономика хьалашта сагота воаца саг хIанз коравоагIе тамашийна да. Правительствос экономика тоаярах лаьца яьча доклада тIа сона хеташ дукха керда хIамаш дар, хьалха увттаеш хиннача планашка диллача. Цхьабакъда, цу тIа мел дар кхоачашде вIаштIехьдаларах са шеко я. ХIана аьлча, вай Советий Iаьдала историега хьежача, массехана «центр» тIатаIаш хиннай кхыча регионашта. Цунах фу хиннад гуш ма дий. Цу хьакъехьа овлангара хувцамаш хургдолчоа тара дац, программага хьежача. Предприятеша бсакиха пайда дукхагIча даькъе центральни бюджете дIа мел телача хана, экономически хьал тоалургдац. Н. И. Рыжковс доклад яьчул тIехьагIа дош эца лаьрхIадар аз, хIаьта вай республикера С. Умалатовайна делар дош. Цо даь къамаьл нийса хиннадале а, со раьза хиланзар цунна. ХIана аьлча, дехар деш къамаьл дар из. ХIаьта сона хеташ, гуччахьа дIадеха дезар республика экономически кортамукъле ялар, социальни дешаш късастадара хIанз йола «остаточни» принцип дIаякхар. Iалама ресурсаш дукха я Нохч - ГIалгIайчене. Цхьабакъда, царех бизза пайда эцалургболаш, цар дай воаш хила деза вай.

Корр. Ховш махиллара, съезде дукха болх бар депутаташа бе безаш. ХIаьта а, хьай харжархоша денна наказаш кхоачашдара а цхьаща гIулакхаш даь ма-хургдий Iа. Цу лостамагIа фу де карагIдаьннад хьа?

А. Анисимов. Се Москве волча хана, машиннаькъа бехках тха объединенена хиннача зенах лаьца, Н. И Рыжковга запрос йир аз. ХIана аьлча, ханнахьа продукци дIакхухьаш ца хиларах чоалхане хьал эттад тха предприяте.

Городерча автотранспорта болх тоабара гIо дар а дийхадар сога харжархоша. Из проблема тахка а техка, республика Министрий Совете сай предложенеш дIачуеннай аз. Цига царна анализ яь яьлча, вай моттигерча правительстваца цхьана из дош къоастаде лаьрхIад аз. Кхы а дукха дехараш дар сога наха даь. Царех теркал ца деш цаI дитадац аз. Уж кхоачаш де хала дале а юхавала лаьрхIа а вац.

Корр. Уж кхоачашде, хьай депутатски гIулакхаш дика дIадахьа аьттув балба хьа.

Профсоюзаши культуреи

Халхарий коллективай конкурс

Ноябрь бетта городе Ростове халкъа халхара йоккха конкурс-цIей хилар. Дона тIарча городе яьхкаяр Россе Къулбехьен халкъий халхара коллективаш: Воронежерен Белгородерен, Азоверен Шахтерен, Таганрогерен Волжскерен, Ставрополерен Астраханерен, Элистерен Нальчикерен, Махачкалерен Орджоникидзерен. Вай республикера В. И. Ленина цIерагIча культуран техникан Дворец «Орга» яха халхара халкъа ансамбль яр.

Дийь дийнахьа ростовчанаши города хьаьшийн коллективай творчески яхьашка хьежа ца Iеш, хоза оттаяьча хореографически постановкашка, шоай тайпарча костюмашна хьажа, мехка халкъий традицеш, гIулакхаш, легендаш, эпос йовза аьттув хилар.

Конкурсе дакъа лаца бокъо еннараш шоай цIагIа цIенхашттта хержа а хержа хьаяйта коллективаш яр. Конкурсашта юкъе бар кердабараш а: Воронежски областа Бутурлиновка яхача юрта культура ЦIен «Золушка» яха ансамбль, город Нальчика «Прогресс» яхача кооператива «Намыс» яха ансамбль, город Орджоникидзера Горски юртбоахама института «Горец» яха халкъа коллектив, г. Ростовера «Ростсельмаш» завода ДК халхара халкъа ансамбль, г. Белгородера «Сокол» завода ДК «Сокол» яха халкъа ансамбль. Цар искусство йовзаш я Францеи Италеи, Шотландеи США-и, Венгреи Болгареи, иштта кхы дукххача мехкашка.

Конкурс шин дийнахьа лаьттар. Цхьа коллектив кхьтуща, цхьа халхар кхыча халхарца хувцалуш. Хоза сурт оттадир тхона хьалхашка дега цхаралаш деш санна эрсий хороводо; гIалгIазкхий сечеви вольница дийна сурт оттадир украински сакъердамеча халхаро; гIалмакхий халхаро мух санна болхача говрбаьрий сурт оттадир. Ай, мел дукха дар уж? Са дIалувцар «Горец» яха ансамбль «Нарты» яхача халхарца сцена тIа яьлча. ХIаьта «Джанга» яха ансамбль (ГIалмакхий АССР) сцена тIа яьннача хана исполнителаши цар хоза гIирси бIаргабайча зал лоацъенна йисар.

Вай мехкахой сцена тIа баьлча тIоарашца айеннаяр зал.

Вай ансамблах долчча бесса лохехьа дувцаргда аз, хIанз кIеззига кхы а халхара цIейх лаьца.

Боккъала а феерически яр представленн-м. Калейдоскопе санна хувцалуш тIабувха гIирсаш, сценаш, сердала оформлени, сценически костюмаш. Бархат, парча, даьри, капрон, дошо украшенеш, догамаш, ленташ, зизаш.

Халхар оттадеш мел чоалхане хиларах, самодеятельни артисташа профессионалаша санна дора. Халхардерел тIехьабусаш бацар музыканташ а. ДукхагIйолча хана йоккха халкъа инструментий арсенал а йолаш бIарчча оркестраш яр. Иштта ашарашца хьаллацаро номераш дика чакххйоахийтар, хIаьта коллективний юкъара сий а айдора.

ТIаккха, мишта яр вай «Орга» цу хозала юкъе? Духхьал коллектива тIерча гIирсага диллача, сценически костюмашка хьежача чIоагIа къен биркъеи яр. «Грознефтеоргсинтез» производственни объединени мо йIаьхий йолча фирмас ростовски хьажархошта а, мехка шийтта областерен автономни республикерен бахкийтача наха хьалхашка а дихьар эсала визитни карточка дар. Эзараш болча наха, цу хозача гIирсашта юкъе бIаргаййра вай самодеятельни коллективай эсала костюмаш.

ХIаьта а хIара кхоачашъеча номеро хьажархойн цIимхарча жюрен теркам тIаувзабора. Артисташа бIаргагуш хьакхоллар эхь-эздел долча лоаман йиIий, майра, тIах аьнна волча зIамигача сага сурт - сибаташ.

ХIара концертни номер чакх мел йоалача хана, ура а айтте тIоараш детташ шоашта дукхабезабеннараш сцена тIара дIабахийтацар хьажархоша, баркал оалаш дийнача зизай букеташца сцена хьал а йиза. Геттара а хоалуш дар ростовски областе бахача вай мехкахоша уж мишта хьаллоац. Царех цаI вар — «Орга» хинна доакъошхо машиннаькъий Двореце «Эрзи» яха къаман ансамбль вIашагIъелла вола инженер-гIишлонхо Алиев Шамсудин. Из массаза а царца вар эшшача гIо а деш, эшаш моттиг нийсъелча ший костюмаш а репетицеш е сцена а луш.

Коллектива лакхача говзала жюре боагIIа мах бир. Цунна елар халкъа кхоллама 3-ча фестивала Еррнгроссийски Оргкомитета I-ча степена Диплом. ХIаьта «Хьаста юхе» яха хореографически композици цIей дикагIйола камерни номер хинна дIаэттар. Ансамбла дикагIболча исполнителашта Мелуева Тамаренеи Орцуев Зелимханаи оргкомитета лаьрххIа йола грамоташ елар.

Конкурсе кагирхошта новкъостал деш бар пандарч Даштамиров Артури доулист Хачатурян Анатолийи. Уж ши музыкант яхье бувлар ансамблашца, кхыметтел оркестращца а. Вай музыканташа кхетадора: цар говзалах, сабарах тийша дар коллективах хеталургдар. Цу дуэта из де аьттув а баьлар. Шоай говзалца цар хьажархой теркам тIаззар. Из ца зувш а дисанзар. Анатолийи Артури лаьрххIа грамоташ еннача дукхабоацачарна юкъебахар.

Бакъда, коллектива толама доккхагIдола дакъа цун кулгалхочун Ахметов Алу Магомедовича да. Из ерригa ансамбль вайнахьа хореографически искусство езаенна волча профессионала низ ца кхобарах хьахинна я. Алу «Орга» хIанзарча доакъошхоша а дIабахараша а чIоагIа лоархIаш ва. Коллективе хIаране йоакхо еш а цунгара доагIар хьадехаш а ва: цо царех халхарчий баь ца Iеш бизза нах бу. Нагахьа республика «Орга» мо йолча халкъа ансамблах курал еш хуле, из духхьал цун кулгалхо Ахметов Алу бахьан долаш да.

Конкурс чакхъялар. Коллективо къаьстта толамаш лаьхар, хIаьта а цу тIа саца йиш яц. Потенциальни тароназ коллектива шортта я. тIаккха лезаш дола гIулакх шаьрде безам хIаьта а. Царна новкъа дац гаьнара наькъаш, гаргарча нахацара къестар. Халхар — из да цар вахар.

Теша лов, коллектива толам «Грознефтеоргсинтез» объединене кулгалхоша па зувш бутарг ца хиларах. Нагахьа санна В. И. Ленина цIерагIа ДК боккъонна культура цех яле, каьхата тIа а йоапаш, тIаккха цаэшаш дола архитектурни памятник хинна а па латташ ший лоархIам бакъбе беза. Соцкультбыта дIахьежалу рузкъа кIезига мичап. Уйла е еза-кх уж «мича ух».

Г. ЮСУПОВА.

Нов. Н. П. Ивановна «Нохч-ГIалгIай АССР маьхкдаьттан газовни промышленноста заслуженни болхло» яха сийлен цIи ялрах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Республика мехкдаьттан газови промышленность дегIайоалаеча доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР маьхкдаьттан газовни промышленноста заслуженни болхло» яха сийлен цIи лойла **Иванов** Николай Прокофьевича — «Старогрознефть» маьхкдаьттен гази яккхара управлене начальника.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**
Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **С. КОЖУХОВСКИЙ.**
г. Грозный
1989 ш. 27 декабрь.

Нов. Г. И. Ушановна «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни рационализатор» яха сийлен цIи яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Рационализаце даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни рационализатор» яха сийлен цIи лойла **Ушанов** Геннадий Ивановича — Восточни электрически сетей механизаци транспортен служба токара.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**
Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **С. КОЖУХОВСКИЙ.**
г. Грозный.
1989 ш. 27 декабрь.

Нов. А. Ф. Чинина «Нохч-ГIалгIай АССР транспорта заслуженни болхло» яха сийлен цIи ялрах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Автомобильни транспорт дегIайоалаеча доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР транспорта заслуженни болхло» яха сийлен цIи лойла **Чинин** Анатолий Федоровича — «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене автотранспорта контора коксаш тIаботтача коксови автомашина машиниста.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**
Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **С. КОЖУХОВСКИЙ.**
г. Грозный.
1989 ш. 27 декабрь.

Нов. Б. И. Панченкова «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни машиностроитель» яха сийлен цIи ялрах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Машиностроене даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни машиностроитель» яха сийлен цIи лойла **Панченко** Борис Ивановича — «Грознефтемаш» яхача Грозненски завода № 1 йолча участка газоэлектросварщика.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**
Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **С. КОЖУХОВСКИЙ.**
г. Грозный.
1989 ш. 27 декабрь.

Дояркай толамаш

Грозненски района «Молочный № 1» яхача совхозе дика толамаш дахарца беглалъяьнна доярка я Макаева Тамара.

Доярка йолаш ше болх беча юкъа цхьа бутт дIабахийтац цо ший планаш тIехкхоачаш ца еш. ХIаьта укх шера план нийс бетта кхоачашйир къонача коммуниста.

Мишта вIаштIехьдоал иштта толаме къахьега? — аьнна даьча хаттара жоп луш Тамарас аьлар:

— Эггара хьалха хIаранена шийгара дика мел долчун масал луш хила декхарийла ва хIара коммунист — йоах Тамарас. — Тха бригада комсомольско-кагирхой лоархIаш я, бригаде болх беча дояркашта юкъе йоккхагIа я со. ХIаьта аз балха тIа хьокхам баларга хьежжа мара дика леларгдац гIулакхаш. МоллагIа бола болх беш из вале а, хьадеш дар цIена, маькарала, иштта лакха дисциплина йолаш хьадой, сога хаьттача, цо ший балха тIа лакха толамаш доахаргда.

Кхойтта шу даьнна яр, хьалхара ший нанна когаметта ферме доярка болх бе из енача хана. Цул тIехьагIа каст-каста аха яьлар из ферме. Бакъда, цун дагадацар доярка болх бе йоагIарг ма йий, аьнна. Ала деза, цу хана сага безам тIагIоргболаш сурт дацар ферме хиннар. Коа-карта, ферма помещенешка бIеха яр, уж моттигаш доярка шен скотникашен кулгашца цIенйора. Цхьаккха тайпа механизацеш яцар. Бакъда, цу халонех ца къахкаш, хала дар духьала нийсделча — из эшадеш болх бе йолаелар из.

Сихха караерзайир Тамарас ше хьалаьца професси. ХIаьта шийна хьехар деш хиннача йоккха опыт йолча Магомадова Зулпас хьийхар а зехьа доаданзар.

— Керда хьалъяь хьайбай комплекс я хIанз оаха болх бер, — йоах Тамарас. — Комплекса чу оттаяьча хIанзарча тайпарча механизмаша йиш хилийтай къахьегама хьалаш овлангара денз хувца, хоза а хеташ болх бе, цун культура айс. ХIаьта дIадахача укх тIехьарча кхаь шера тIатеIIа племенной болх бар бацун хьан долаш тха аьттув хилар дикагIча фух дола Iул кердадаккха. Цу тайпарча хьайбаша шура дукхагIа телеш, Iаьсий унахцIена хул. Иштта цо а ший аргIанна хьайбаш леладерашка аьттув хулийт бетта 250 сом совгIа алапи ийде.

Укх шера ноябрь бетта КПСС обкоме вIашагIкхетар хилар республика хьалхалаттача хьайбашлеладерий. Шоай толамех, динза дисарех дийцар, дIахо де лаьрхIар белгалдаькхар, дикагIйола опыт дIан-хьан ийцар. ХIаьта слете дакъа лоацаш а къамаьл дир Макаевас.

— Тахан тхона дика хов, хьайбаш кхаба доакъар тхога долга, — аьлар цо. — Совхоза низаца доакъара цех хьалъяй, иштта механизаци яьй фермашка. Юрта хьалдаьд наьха хьашташ кхоачашдара дола цIа. Хьалъяьй продовольственни а хозяйственни а тикаш. Из дега тоам беш да. Дале а, бакъда, кхоачамбоацараш а дукха да. Дукха квартираш я ремонт е езаш, ремонт е езаш я теплотрассаш. Царна ремонт е фондаш тхона хьахецаш яц.

ХIанз бетташ 22 етт ба цунга. Дийнахьара план 220 литр йолаш, цо йоакхх 300 литр шура. Ше къона яле а, бакъда, цо кхебаь а кхебеш а ба ше санна къахьегама тIера бола кхалнах. Царна езайолийт цо доаркай атта йоаца професси, балха накъадаргдола хьехараш ду.

Иштта ший хьинар кхо ца деш, массаза а дика къахьегаш я из. Цудухьа дика да гойташ дола хьокхамаш а.

Ч. МАГОМЕДОВ.

СУРТА ТIА: доярка Макаева Тамара.
И. ПЛИЕВА сурт.

МАЬКХ ДИКАГIА ХИЛИЙТА

Дукххача шерашка денз «маькх массайолча хIаман корта ба» яхаш вай леллашехьа хIанз маькх еча предприятешкара хьал геттара вочча кхаьчад. Масала, хьаэцаргья вай Грознера № 5 йола маькх ю завод. МалагIча къахьегама таронаш па йотташ я укхаза маькх? Цкъа-дале, пишка хьалхашка 70—80 градус йIайха я. ШозлагI-дале, дийнахь-бус беш ба болх.

— Болхлой дIаух заводера. — йоах керттерча инженера декхараш кхоачашдеш волча Расламбеков Ильяса. — Укх заводе болх беш 287 болхло ва. ХIаьта укх шера 265 болхло дIаваьннав укхазара. ХIанз болхлой ца тоъарах, профтехучилищера дешархой производстве юкъеувза безаш хул тхо.

МалагIа бахьанаш да заводера болхлой дIабувлара?

Цун бахьанаш дукха да. ХIанз а хьалха санна къаьнарча хьисапе болх беш моттигаш нийслу. Республика партийни комитетийн организацейн программо дIа ма деххара эргалонаш яра сихлуш бац укхаза. Караерзаяц кулгалдара дикагIа йола методаш. Хьа а хоржаш балха тIа дIанийсъяц хьалхашка латта декхараш къоастаде могаргдола кадраш. Мах а беш хьаллацац керда уйла йола, хIама лохаш, балха тIера бола нах. Бийсан болх барах тIатохаш дола алапи лаьрхIача а промышленни предприятера болхлоша ийдечул а 50—60 сом кIезигагIа ийду укхаза алапи.

ТIехьарча хана дикагIча оагIорахьа хувцаденна е хувцадала мегаш а хIама дац. Лоха я арахецача маькха дикал. Экономика тоае йиш яц арахецача продукце, дикал тоа ца йича. Цу даькъе дукха да укхаза динза дисараш. Чам болаш, эшшача боараме маькх, кхыйола булочни изделеш хьаеш яц. Шерлац ассортимент, арахецар алхха маькккхи батонаши мара яц.

— Къаьстта маргарини, дрожжеши во хилар бахьан да маькха дикал во хилар, —йоах завода инженера-технолога Сагаева Азас. — Иштта во я цехашка латта оборудовани. Из каст-каста йохаш хиларах болх юкъагIбоах. Нагахьа санна пишк е кхыйола хIама ехача сахьаташ даха дезаш хул. Иштта керттера да болхлой ца тоъаш хилар, къаьстта квалификаци яраш. Дикала тохкам лелабеш йола тха служба къаьнарча методашца болх беш я. Тоъаш дац цу балха эшаш дола аналитически таразаш, реактиваш, термометраш, иштта кхыйола оатхалаш а.

Укхаза маькх хьаеча цехе брак яь юстара кхайса ядаш дукха маькхаш яйра сона. Бакъда, царцара дукхагIа яраш сов дукха ядарах вар тесса яр.

— ХIанад ер иштта? — аьнна аз даьча хаттара жоп даланзар сона соца хиннача инженер-технолога.

ТIаккха тикашка мел дукха кхоач брак йола маькх. Цхьан дийнахьа тикача чуэцаш йола маькх 15 процент брак йолаш хул.

Вай дIадувце а хьадувце а, дисциплинагара дIадолалу деррига а. МоллагIа болх лерттIа дIагIоргбац дисциплина ца хуле. ТIаккха фуд укхаза цу гIулакха деш дар. Оаллашехьа аргда вай, деш хIама дац аьнна. Иштта болаш ба, къоалаш деш, шоаш ца хьийгача къих баха безам бараш а. Царца а боагIача тайпара къовсам лоаттабац.

Парте хаддаза теркам тIалоаттабеча дешаех да наьха вахара хьалаш тоаделга, цу даькъе жилищни проблема а йолаш. Семейни общежити яле а, цхьабакъда эшачунга хьежача из геттара кIезига я. Таханарча дийнахьа квартирашта очередах латташ 100 саг ва. Низ тIа а бохийташ, цIенхашттта цу гIулакха терно еш бац укхазара кулгалхой.

Дукха тIаниду укхаза завода болхлой хьал-таро, быта а салаIара а хьалаш тоадара тIадерзадаь соцамаш. Бакъда, уж дукхгIйолча хана каьхата тIа дус. ХIана? Уж соцамаш кхоачашде декхарийла болча наьха бехктокхам ца хиларах. ГIулакх бокъалгахьа даргдар, нагахьа санна цар цу дешашта цIенхашттта теркам тIабохийтаре, уж шоай тIахьожама кIал цахаддаш лоаттадоре.

Долче, цар хIанззе а уйла яь де дезар да таханарча вахаро дIамадеххара перестройка наькъа тIа баькккха завода болх дIабахьар. Из де декхарийла ба завода кулгалхой, общественни организацеш, беррига болхлой.

М. ЧАХКИЕВ.

ГIИШЛОНХОЙ ГIУЛАКХАШ

«Фусам-2000» яха программа кхоачашъеча даькъе дика къахьегаш ба Сунженски района цхьайолча гIишлон организацешкара къахьегамхой. Къаьстта белгальякхка йоагIа Акиев Зубайра кулгалдеш йола № 14 йола хозрасчетни ремонтно-гIишлон участок. ДIадахача шера план 25 декабре кхоачашъяьй цун коллективо.

Боахама расчет юкъейоалаьчул тIехьагIа къахьегама толамаш айдала доладелар, хьалха хинначул лакхагIа да наьха алапеш а. Де деза балхаш 620 эзар сома маьхка долаш, 750 эзар сома маьхка балхаш даьд цар. План 103 процент кхоачашъяьй.

Цар укх аьхки ремонт йир Галашкарча санаторно-лесной школана. Цига цар баь болх 35 эзар сома маьхка бар. ГIалат доацаш чакхдаькхар центральни районни больница медсклада ремонт елга. Цул совгIа, Орджоникидзевски бархI шерарча школана 23 эзар сом мах а оттабаь, капитальни ремонт йир. Лоаццача юкъа чура а арара а йовзаргйоацаш тоайир цар школа. Массайолча классашкара уйнаш хийцар, тхов тIара тишъенна шифер Iо а яькха, цIенаяр тIатехар. Школе коа асфальт биллар.

Р. БЕКОВА.

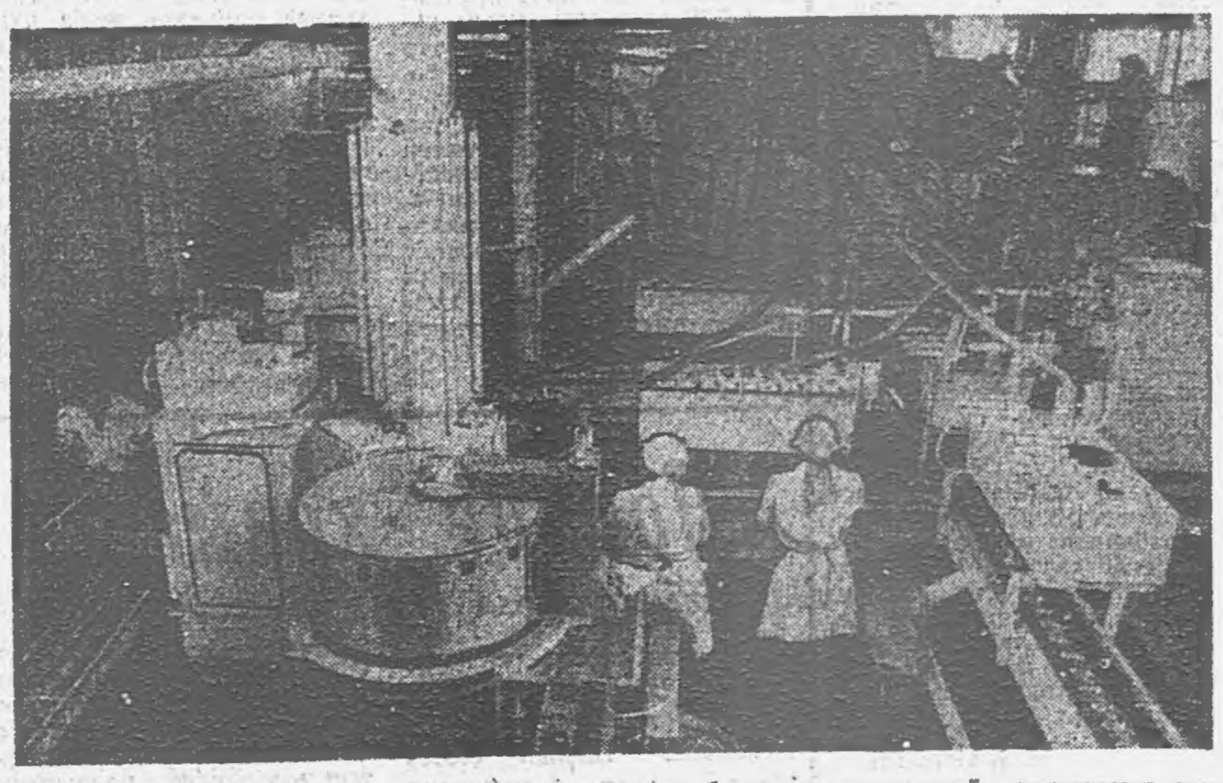

УКРАИНСКИ ССР. Дунен халкъашта юкъерча рынке араяьннай Днепропетровски областа Новомосковски района «Рассвет» яха колхоз, «Дженерал фудз» яхача американски корпораце новкъосталца цун база тIа хьалъерг·я декъа завтракаш хьаду завод. ХIара шера 700 тонн гаргга питательни ялата смесаш Украина торговле лоаттае лерхI цо. Колхозе хIанза а таронаш я доккхагIа гIулакх доаржаде а.

— Тахан а хала да боахаме йолаш йола промыслаш лархIа. ХIара шера кхо миллион гаргга банкай сомийн баьцадаарийн консерваш дIайоахьийт укхазара мехка тайп-тайпарча регионашка. ХIара денна моттигерча рецептех кийчдаь кхыча областашка дIадохьийт 40 тонн коктейлаш. ХIаьта Днепропетровске безамца наха дIавц дулх чакхдоахача колхозни цехо арахеца кIур теха колбаса.

ДIадахача шера подсобни промыслай продукташ ехка хинна пайда пхи миллион сомага кхаьчар.

Цу гIулакхаша пайда бир. Колхоза шин керттера социальни проблемаш кхоачашйир. Промыслаша новкъостал дир керттера производство дегIайоагIача а.

СУРТА ТIА: баьцадаарийн сомийн консерваши сокаши хьаю участок.
А. КРАСНОЖОНА сурт.
(ТАСС фотохроника).

ХУВЦАМАШ ХИННАД

КПСС XXVIII съезда кийчо еча партийни комитетийн организацейн балха программа тIа белгалдаьха да укх тайпара дешаш.

«ДегIабоалабе беза культурно - просветительски болх, тIатеIIа вIаштIехьдаккха деза культура ЦIа, библиотека саго ший духовнин эстетическин дIадехараш Iалашдеш, ший хьаькъалах пайда ийбу моттиг а хинна дIаоттар».

Цу хьакъехьа малагIа хувцамаш даьд хьажар духьа са къамаьл хилар Сунженски района культура отдела заведующеца Забарова Нина Андреевнаца.

Хаттар: Нина Андреевна, XXVIII съезда кийчо еча парте обкомо культура учрежденеш декхарийла увттаяьча гIулакха фуд оаш даьр?

Жоп. Цкъа-дале, беррига районера культура болхлой хьагул а баь парте обкомо культура болхлошта хьалхашка оттадаь декхараш дийцад оаха. Цул тIехьагIа хIаране де дезар къоаста а даьд. Районерча ерригача культура коллективаша дика кхетаду таханарча дийнахьа хIара сага духовни а эстетически а дIадехараш кхоачашдеча дизза дакъа лаца дезараш шоаш болга.

Хаттар: МалагIа хувцамаш даьд оаш шоай балха?

Жоп: Вайна ховш мадий культура болхлой материальни боарам лоха болга. Дийша баьннача культура болхлой алапи лоха хилар бахьан долаш цу балхацара безам кIезига ба наьха. Цудухьа оаха лакхерча хьакимашца дага а даьнна цхьайола клубаш дIа а яьха агитационно - культурни бригадаш вIашагIъехкай. (АКБ). Цу тайпара бригада тха шиъ я.

Хаттар: Фу болх беш я уж бригадаш, мичахьа дIакхухь цар шоай мероприятеш?

Жоп: Уж бригадаш ерригача района гIулакх деш я. Фермашка, бригадашка, къахьегама коллективашна, бахача наха юкъе дIахьо цар шоай болх. Концертни программа тайп-тайпара я.

Хаттар: Вайна махарра, застойни ханашка моттигерча къаман культура дукхадукхагIа тIехьайисаяр. Из дегIайоалаяра фу ду районни культура отдело?

Жоп: Нохч-ГIалгIай культура дегIайоалаяра долча гIулакха чIоаггIа теркам тIабохийт культура отдело. Концертни программа оттаеча хана оаха теркалду малагIа къаман нах дукхагIа ба концерт дIахьоча юрта. Цу хьакъехьа аз цхьа масал доаладергда. ХIанз дукха ха йоаццаш Алхасте культура ЦIен хьалхашка хоза кийчбенна боккхий нах, къахьегамен тIемен ветеранаш, цхьенцанахьара болхлой, къонабараш юкъе а болаш вIашагIкхетар хилар. Из бIарчча цIей дар. Хьадийллар из агиткультбригада йоккхагIйолча методиста Т. Мархиевас. Базгиева Яхас — «Заветы Ильича» яхача колхоза комсомола секретара цу юртах лаьца дийцар, иштта тIемен къахьегамен ветеранех, производстве хьалха латтача нахах. БоккхагIчарна ловца боаккхаш бераш дар. Цул тIехьагIа цIей дезде вIашагIкхийттараште концерт оттадир, гIалгIай а нохчий а ашараш лекхаш, халхар а деш. Массанена а чIоагIа хозахийтар «Заветы Ильича» яхача колхоза механизатора Дзангиев Висхас лекха пандар. Эттача ловзарга халхабувлаш юртара къоаной бар. Цу тайпара вIашагIкхетараш кхыча юрташка а хиннад тха. Уж наха чIоаггIа хьаштдолаш да. Долга хьахьокх 90 шу даьнна йола йоккха саг цIей дездеча пандарца гIалгIай къаьнара ашараш лекхаш хилаpо.

Хаттар: Мишта кхоачашду районе культура болхлой социальни гIулакхаш?

Жоп: Из хатта эшаш дац. Массанена а ховш да. Цхьаккха тайпара терко яц тха болхлошта. Укх тIехьарча масайтта шера цхьан сага мара квартира еннаяц. Кхыдолчоа а иштта да. Цудухьа хIара шера оаха кийчбеш бола культура болхлой хьабаьхка шу далалехьа дIаух.

Хаттар: Юрташкара арендни помещенешка хинна клубаш дIа а яьха, агиткультбригадаш вIашагIйохкарах культура болхлошта материальни хьакъехьа пайда баьннабий?

Жоп: Культура болхлошта болча пайдан вIашагIъехкаяц уж бригадаш, дале а, царна а баьннаб цох пайда. Агиткультбригада доакъошхоша хIаране ткъо тума гаргга алапи эц. Цунга хьежжа болх а тIакхийттаб царна.

Хаттар: Районерча боахамий кулгалхоша малагIа терко ю культура учрежденешта?

Жоп: Белгалдаккха деза боахамий кулгалхоша культура дегIайоалаяра долча гIулакха кIезига новкъостал делга. Цар увттадеш дола халхараш дукхагIдараш вайнаьха да. Цул совгIа, тайп-тайпара я цар программа э.

Т. ХАШАГУЛЬГОВА.

Саги цун кхели

Делкъийга дIавигар из

Шийна пачхьалкхене лакхера пост бе кхьачача юххье денз дегIацара са къастталца нах лувцара, нах боабара, наха Iазап дара уйла йолаш чакхваьннав Сталин. Цун режим йолча хана цIи хеза ва аьнна е мугIарера ва аьнна ца къердаш цхьаккха бехк гунахьа доаца нах дукха лийцаб вай берригача мехка.

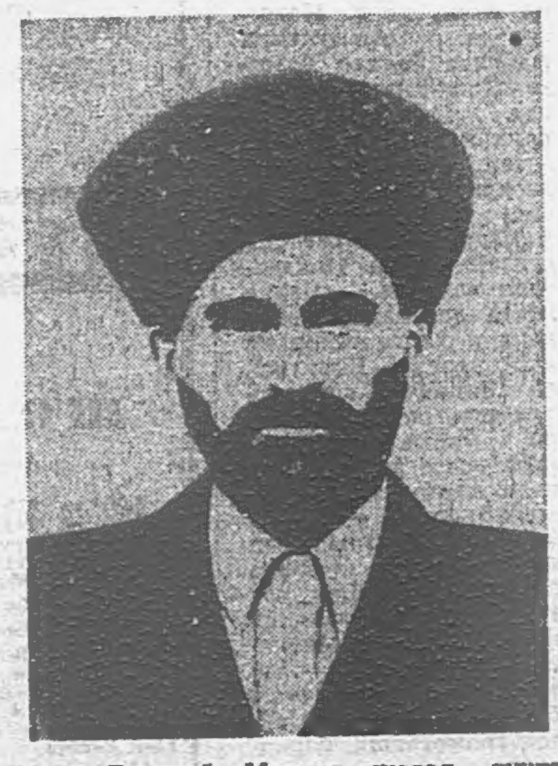

Иштта чарех цаI ва ткъаь иттлагIча шерашка лаьца Атагински района (иштта район хиннай) «Вперед» яхача колхоза конюх Бакаев Iусман. ХIаьта из 39 шу долаш къонах вар. Ший дукхача дезалах къоаставир из. Тахханалца цох лаьца цхьаккха хIама хац цун дезала, из малагIча набахта вигав, малагIча лагере хиннав цIаккха а ховш хиннадац дезала.

Фу саг хиннав Бакаев Iусман? Из Советий Iаьдала чIоагIа мутIахьа саг хиннав. 1933 шера Йоккхача АтагIа колхоз йиллача, эгтара хьалхарчарца цунна юкъевода из. Ший доалахьарча лаьтта хьалкхедаь ялат хIаьтта йиллача колхозе дIачулу цо. Цига конюх волаш болх бе волалу. «Ударник» яха цIи лу цунна эгтара хьалхарчарца. Хьинаре а цIена а болх беш хиларца белгалвоал Бакаев Iусман колхозе. Лацале цхьа бутт хьалха колхоза боахам дегIабоалабеча дика къахьегарах говр лу цунна...

МоллагIа хиина а шоай даьх бола цхьа хоам хилар чIоагIа ловш ба цун дезал. Цудухьа лацале хьалха даьккха цун цаI мара доаца сурт газета тIа даьккхача, из вовзаш, цунца лаьца набахта, лагере хиннача нахах цхьанне хоам бар догдоах. Бакъда, из вовзаш хиннача Йоккхача АтагIарча наха-м хIанз а вицвеннавац из.

1938 шера 2 феврале делкъа хана Атагински райкоме кхайк аьнна дIавига соцавир из, цига КПЗ чувеллар.

— Сона цIаккха а диццац из лаьй чилла йилла дена Iан хоза ди тхоай дезала мел боккха бала бахьаш дера, — яхаш дувц Бакаев Iусмана воккхагIволча воIо Вахас. — Со ялхлагIча классе дешаш вар цу хана. Школера делкъийга цIавоагIар со. Райкома хьалхашка гулбенна дукха нах бар, царна дIатIавахар со, уж хIана гулбеннаб хьажа. ЦIаьхха дIахьежача, тIехьашка кулгаш а даьха, лаьца воагIа сай да бIаргавайра сона, «живари, са воI, воха мавохалахь, со кастта цIавоагIаргва хьона» яхаш санна сона бIарахьежар са да.

ВоккхагIвар со а волаш, ворхI берaца йисар са нана Iаби. Са школа йита йийзар. Со цIагIа везаш вар. Цу боккхийча балийна йоккха хало а тIакхийтар тха дезала: хIама хьаде саг вацар. ХIаьта сона фу дулора, со зIамига маварий...

Иштта а къеболча боахамах а доахаш дахачара дохадаь, деррига къам а тIехьа, Казахстане Iодахийтар тхо а. Цига цхьацанахьа балха дахар тхо: со «Южноубинский» совхозе плотник вар, са зIамагIбола вежарий Ширвани кхашкеи Султан фермеи балха бар. ХIаьта эгтара зIамагIвола Шамсудди Iуна новкъостал деш хилар.

Тхона новкъостал дора кIалха баьхача цхьаболча наха. ЦIаккха а дагара валац сона тхоашца дика хиина Калмагоров Василий. Моцал, шелал дукха лайна яле а, везачох — вовзачох къасташ бала кхьача бале а, цIаккха а дагардалац сона сай да лаьца ди. ХIанз 91 шу долаш хургвар са да. Из лаьцача хана денз 51 шу даьннад. ХIаьта а догдоах аз цхьан тайпара из гучаваларга, цох дола хабар хазарга.

1956 шера тхоай даьх фу хиннад хар дехаш СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателга К. Е. Ворошиловга каьхат дахьийтар оаха. Цигара дукха ха ялалехьа жоп дера: «Шун да Бакаев Iусман могаш-маьрша а ва, гаьнарча лагере а ва», — аьнна. Бакъда адрес дацар. ТIаккха вошас цхьаькха а каьхат дахьийтар К. Е. Ворошиловга тхоай даьга письмо, телеграмма, посылка яхьийта йиш йий тха аьнна хоатташ. Бакъда цунна духьал жоп данзар.

1964 шера Л. И. Брежневга дахьийтача каьхата духьала жоп дера: «Шун да Бакаев Iусман туберкулезах веннав» аьнна. Из бакъдац, хIана аьлча, тха да чIоагIа унахцIена саг вар...

— Дан нанеи доацаш диса дале а, цхьаккха водар тхоайх ца оалийташ хьалихийр тхо, — йоах Бакаев Iусмана йоIо ДутIас. — Нахаца яхь йолаш, эздий гIулакх долаш чакхдаьннад. ХIаьта мецача хана вахаца сискал йийкъай, дикаьнеи вонеи юкъе дакъа лаьцад, махаца а тхоайла а къахетаме хиннад. ХIанз тхоаш а къаденнад тхо. ХIаьта, хьанна ховр, цкъаза лаь юкъегIолла зиза а тIа мадоалий! Даьх догдила магац. Кхыдар ца хилча а, цох моллагIа цхьа хоам хилча а кхоачам бергбар аз-м.

Духхьала цхьа БакаевгIар хиина Iац иштта. цIен тIара нах цхьаккха а бехк боацаш цу къизача хана де доацаш боабаь. Миллионаш болча наха из Iазап тIаоттадарах бехке бараштa вий кхайкаю тахан халкъо.

А. АРСАМИРЗАЕВА,
журналист.

Монтажникий бригада

«Союзавтоматстрой» ВНПО Грозненски опытно-экспериментальни заводе динагIчарех лоархIаш я электрически оборудовани арахецаш йола участок. Укхаза дукха ба йоккха опыт йола говзанчаш. Царех латт Ф. Г. Факеева кулгалду монтажникий бригада.

Ф. Г. Факеева укх заводе къахьега итт шу совгIат ха я. Профессионально - технически училище ма яьккхинге а вера из заводе. Цу юкъа эгтара лакхагIа йолча разряда монтажник, бригада кулгалхо хиина дIаэттав. Ший болх бовзаш, цун лоархIам кхетабеш ва Факеев.

— ХIанз прогульщикашеи корта бохабу маларашеи меларашн кIезигагIа ба тха цехе, — дувц бригадира. — Цхьанне а безам бац хьахала къахьегачарна йоагIача льготех вала.

Бригаде прогул яь, кхы дола во хIама даь моттиг нийсъелча доагIаш дола таIазар ду укхаза. Харцахь ваьннар нийсача новкъа ваккха ховргдолаш новкъостий суд я бригаде.

— ХьатIадоагIача шера тхоай коллектива болх хозрасчета тIа баккха безам болаш да тхо, — йоах Факеева. — Иштта болх беш йолча бригадашка нийслац брак, гIалаташ, хIана аьлча, бригада хIара болхло безам тIабаха хул бухсоццаш хьахулар дукхагIен дикагIен хилийтара.

Да а да из иштта. ГIишлош еча наха чIоагIа эшаш йола продукци я цар арахецаш яр. ХIара бетта планагIа 260 электрически шкаф я арахеца езар, хIаьта укх бетта царех 20 шкаф Кубе дIайоххийташ я.

— Тишъенна, къаьна оборудовани я тха цехе латтар, — йоах Факеева. — Из бахьан долаш кулг-кара дукха балхаш де дезаш хул. Производства эффективность лакхъяра Iилман-техническ прогрессана никъ хьабелла беза, производствана реконструкци е еза. ТIаккха, болх кхы а дикагIа дIагIоргба.

Къоначар хьехамча ва из. Цо Iомабаь ба В. Измайлова, Н. Демьянов, кхыбараш. Шоай хьехамчас санна дика болх беш бу цар хIанз.

Дукхача совгIатащца белгалваьккхав Ф. Г. Факеев, дика производственник а кулгалхо а хиларах тарра. Цунна еннай медалаш, Сийлен грамоташ, премеш.

Социалистически яхь вIаштIехьйоаккхар а цунах хьахулаш дар хIаранена дIадовзийтар а из ва.

М. МУСАЕВ.

ДУКХА БЕРАШ ДАРАШТА— НОВКЪОСТАЛ

Дьер яхача города гонахьа хIара салоIача дийнахьа бIаргаго йиш я кхийна нах хьалха а болаш гIар яьккха спортивни яхьаш еш, халкъа иллеш доахаш, дог Iаббалца сакъердаш дола бераш. Уж дукха бераш долча наьха городе йиллача «Фамилия» яхача клуба членаш ба. Дьера городской Советеи венгерски ЦIеча ЖIарга моттигерча секцеи инициативагIа вIашагIтехай из объединени. «Фамилия» яхача клуба керттера декхар да дукха бераш долча наха уж хьалкхедечеи царна кхетам лучеи, жилищни а бытовой а хьалаш тоадара, дезала салоIилга вIаштIехьдаккхара новкъостал дар. Клуба бизза бола членаш а хиина дIаэттаб города 55 дукха бераш дола дезал.

«Фамилия» йола берригa а массехк бутт мара боацаше а. цун активистий кхийнад хIанзле а дукха пайдане гIулакхаш де, клуба берригача членаша дизза дакъа а лоацаш. Масала, дIададахача аькки, клуб болх бе йолаеннача юххье, активисташа новкъостал а деш, аькки салаIийта вIаштIехьдаьккхар, берий даьй шоай зIамагIдолча берашца палаткаш оттаьча лагере ха йоаккхаргйолаш. ХIаьта доккхагIдолча берашта — кIаьнкаштеи йиIигаштеи — цар даьйи ноанойи новкъосталца кхыйола лагерь йиллар. Цига берашта опыт йолча преподавателаша йовзийтар электронно - вычислительни техника.

Дешара шера а дер дайна баьгIанзар клуба членаш. Городской школай педагогаша, берий психологаша, социологаша, кхыча специалисташа новкъостал а деш, берашта кхетам балара, дезала культура лакхъяра дешаш, клуба членашта дагалатта кхыдола дешаш дувцаш семинараш йир. «Хьанна фу хов» яхача девизагIа болх беш хилар «Профессиональни советий секцеш». Масала, каменщика е отделочника болх ца бовзача даьйи ноанойи йиш хилар клубе гIолларча шоай коллегагара — профессионалагара хулача новкъосталагIа квартирана ремонт е, шоашта цIенош дотта Iомабала. Ноаношеи йоккхагIйолча йиIигашеи вIашагIтехар сайрийнара берий бешамаши яслеши. Цига кагий бераш массехк сахьата дита йиш хулар.

Клуб езараш дукхагIа хул, чIоагIлу цун позицеш. Венгре хьаьча дукха бераш дарий республикански объединене йизза йола член а хиина дIаэттай клуб. ХIаьта из объединени дукха бераш дарий хьашташ лорадеш, цар социальни хьал тоадеш я.

— Сона хетачогIа, тха объединени хьаьй хано хьалхадаьккха, — яхаш дувц республикански нердача организаце президиума члена Гез Бичанске. — ДIауйла ел оаш: хIанз Венгре кхоъ а кхы дукхагIа а бераш долаш 184 эзар дезал ба. ХIаьта уж хул деррига венгерски берех 20 процент. Са сай а диъ бер да. Цудухьа сона дика хов иштта болча дезалашка мел йоккха материальни социальни халонаш кхоач. Сай сесагаца аз цIаккха дийцадац тхоаш масса бер хилийта лаьрхIа да. ДоккхагIдараш хьалдоаккха хулар, хIаьта тхона зIамига бер дезар. Дукха бераш долча дезале санна наьха моральни социальни безам боккха хургболаш нах вIашагIкхета йиш яц. Бакъда, иштта болча дезалашта хьалхашка овтт уж дезал баха дIаболалушше а дукхха тайпара проблемаш. Паччахьалкхено дукха хIама ду уж проблемаш кхоачашъяра. Цу тIа гIолла хьахиннай дукха бераш долча дезалий объединени йиллара уйла.

Дукха бераш дола дезал цхьа къаьстта йола явлени а йоацаш, дизза лерттIа дола социальни хIама долга дIахьокха лаьрхIар оаха. Цул совгIа, Венгре дукха бераш дола дезалаш тIехьтIехьагIа кIезигагIа хулаш хилар новкъа а дар. Иштта процесса духхьал довлар, унахцIена дезал могабеш кхетам балар, дукха бераш долча дезалий материальни хьал тоадар — уж дерригаш а тха объединене декхараш дар.

Дукха бераш долча дезалий хьашташ лорадеш духхьала цхьа клубаш хиина Iац. Кхо шу да Венгре дезала новкъостал ду центраш болх беш йола. Цар хьа а лох, лора а бу новкъостал эша дезал, цунна гIо а ду. Республика итт областе йилла я иштта йола 36 центр. Цу учреждений сотрудникаш хул экономисташ, социологаш, унахцIено лораяра, культура болхлой, кхыбола специалисташ. Цар деш дола хьехараш накъадаргда бераш долча дезалашта. Иштта йолча цхьан центра мог 30 эзар сага новкъостал де. Къаьстта аьлча, цу центраша шоашта хьатIаийцад дукха бераш долча дезалашта кхы тIа а алапи доаккхаргдола моттигаш лехилга. Кхы тIа а бе болх лохилга сиха вIаштIехьдоаккх цар, хIаьта из болх дезала мегаргболаш хургболаш а нийсбу.

Хайду — Бихар яхача областе йолча центра сотрудникаша керттерча даькъе новкъостал ду дукха бераш долча, таро йоацача дезалашта. Цига йиллай дезал лорабара общественни система. Цунна юкъе дакъа лоацаш я йоккхий предприятеш, общественни организацеш, берий учрежденеш. ЦIеча ЖIарга организацеш. Дукха бераш долча дезалий даьшта-ноаношта производстве, быте, цар бераш деша дагIача школе, улица тIа, цIагIа дика хьалаш хилийтара новкъостал дара йилла я из система. Цу центра сотрудникаша из хьахиннача цхьан шера цу областерча 400 дезала новкъостал даьд тайп-тайпара дола гIулакхаш кхоачашдеш. Цу центра опыта кIийлен тIа областа тайп-тайпарча городашка укх шера хьаелла лерхI кхы а цу тайпара йиъ учреждени.

Боршод яхача областе дезал лорабара центро ший тайпара бола болх бу Эгер яхача городе. Укхаза яьхкай цун ший йола медицински педагогически службаш. Цу службашка болх беш ба педиатращеи патронажни сестращеи цхьана логопед, берий психоневролог, педагог. Къонача маран сесаган, къонача ноаношта йолча лекторе болх вIаштIехьбаьккхаб, таро йоацача е кIезига таро йолча дезалий берашка хьожаш, хIаьта иштта дегIадахкара тIехьадусача зIамигача берашка хьожаш а профилактически гIулакхаш ду. Центр боккха лоархIам болаш я алкоголизмана, кхыча антисоциальни явленешта духьала лоаттабеча къовсаме а.

Дезалаш лорабара центрий республикански цаI йола система хьаяра болх 1990 шера чакхбаккха лерхI. Из ха тIанхоачаш мехка болх беш хургья иштта йола 300 гаргга учреждени. Дезалий клубашцеи дукха бераш долча дезалий республикански объединенещцеи цхьана цар болх бергба дукха бераш дола дезалаш лорабеш, дезала хьашташ кхоачашдеш, вахара унахцIена хьисап довзийтара хьехам луш.

Сергей ИВАНОВ,
(АПН).

Дозанал дехьара

Улан-Батора йистошка керда хьалдаьча хоза кийчъдаьча цIеной районаш хьахулаш латт. Цига ехк керда проспекташи улицаши. МНР столице дукхха хьалду нах чуIе цIенош.

СУРТА ТIА: Улан-Батора цердача районе баха баьхка кIаьнкаш.

Монг АМЭ-ТАСС сурт.

Кувейтски миниатюраш

ГIАЬЛЕ ОЗАРАШ ДУКХАГIА ХУЛАШ БОАГIА

УнахцIено лораяра йолча Дерригачадунен организаце даннеегIа Кувейте бах дунен тIа эгтара зIамагIбола гIаьле увзараш, хIаьта, цу мехко тхьамка а, тхьамка изделеш а кхычахьа дIавахийтара керттерча моттигах цаI дIалоац. Юххьанцарча школай хьехархой леткъ шоай цхьоалагIчеи шоллагIчеи классашкара дешархоша гIаьленаш увз, яхаш, хIаьта, царел тIехьайнсац йиIигаш а.

Общественность а унахцIено лораяра органаш а цу гIулакха сагота я, хIана аьлча, никотин йIайхача хана къонача сага организма чIоагIа Iаткъ. Мехка дукха ба психически цамогаш болаш, тайп-тайпара аллерги долаш, нервни системеи садоаха органашеи телха, рак яха лазар гучадаьнна нах. «Могашалах лаьца къамаьл дувц вай» яхача семинаре къамаьл деш доктора Хуссейн аль-Моумена белгалдаьккхар, пехкашта рак яха лазар кхетара 100 бахьанех 95 гIаьле озарах да, аьнна. Дешареи унахцIено лораяреи министерстваша кагирхошта юкъера из во самал дIаяккхара къовсам лоаттабара лаьрхIа программа оттаещ латт.

«РОЛЛС-РОЙС» ИИЦЪЕННАЙ

«Роллс - Ройс» яха машина эцача саго цо мел бензин дсагадухьогI, аьле, уйла яц. Цун уйла йинзар ше наькъа аравоалаш кувейтски цхьан дукхха рузкъа долча саго а. Наькъа водаш из бензин кхоача а денна висар. Геттара сиха вола из лимузин йита а йита дIавахар, хIаьта, машина цига кхаь-диъ дийнахьа лаьттар.

Полицейски патруль геттара цецъяьлар гIумаро къайла а яьккха латта «Роллс - Ройс» бIаргаяйча. Фу дича бакъахьа дар-хьогI, яхаш, латташ цхьа ха а яьккха цу законага хьежжа «дIакхессача» машина цIе жIарг тIадола каьхат тIалотадир, из машина йолча даьна йола уведомлени я, нагахьа санна, кхо ди далалехьа машина цигара дIа ца юге, из муниципалитета аукционе йохкаргья, е свалке дIахьоргья.

КХОКХАРЧИЙ АУКЦИОН

Кувейтски кхокхарч дезараш шера цкъа Сулайбия яхача столични пригороде аукционе гуллу, цига уж цар хозалга хьеж, нагахьа санна, дика кхокха нийслой эц. Укх шера аукционе бохкаш 30 кхокха бар. Аукциона рекордсмен хилар Муканза яха кхокха, цунах 8000 кувейтски динар делар (27 эзар доллар). Пхиппха эзар динарех декхар Самбино, Буси, Мадонна кхокхарч.

БIАЙХАЧА МЕХКАРА ША

Геттара цецвоал чIоагIа йIовхал латтача кувейтски улицашка фигурни когсоалозащ бе йохка йиIигаш бIаргаяйча. Дунен тIа эгтара йIайхагIа йолча моттиге улла Кувейтсен цигара шан вIаши тарде йиш йоаца хIама да. Лоа а ша баь хий а моттигерча берашта холодильникашка, телевизора чу гIолла мара бIаргагац. Цудухьа, Эль-Кувейте болча искусственни ша тIа кхача гIертараш геттара дукха ба.

Дукха дезача мультфильмай сакъердаме персонажащца цхьана ша тIа хьалхара гIа боакх бедуиний бераша, хургболча фигуристаша. Дег чу дунен хоккейни майдашка ловзаргхиларах уйла йолаш, тренировкаш еш ба хьалхарча хоккейни команда спортсменаш. Кагийча нахал тIехьайнсац хоккей езаенна йола къона кувейтянкаш. КIира шозза цу ша тIа шоайла къовсалу кхалнаьха ши команда.

КУЛЬТУРА БОЛХЛОЙ СЕМИНАР

1989 шера декабрь бутт чакхбоалаш хилар самодеятельни творчества союзашта юкъерча ЦIеной театральни деятелий Нохч-ГIалгIай Союзои яь республика профсоюзий отраслей ерригача обкомий культура болхлой семинар. Семинар хьайиллар Нохч-ГIалгIай облсовпрофа секретара Пугоева Жабранла Марема. Цо дийцар культура сфере къахьегамхой бокъонаш лораяра профсоюзий культура цIеной, клубий болхлой керттерча декхарех.

Облсовпрофа кхетама балха, культура, спорта отдела заведующе Чентиев Лом-Али Даурович гулбенарашта дийцар хоржамашта хьалхарча кампане культпросветболхлой декхарех, белгалдаьккхар республика вахаре из боккхача политически лоархIама гIулакх хилар.

Организационни дешаш дийцар Облсовпрофа МДСТ директора Мочильская Светлана Павловнас. Цо дIайовзийтар статистически отчетий керда формаш, профсоюзни клубни учрежденей культурно - просветительни балха тIара тIеххьара хинна лоархIаме положенеши соцамаши.

Видеосалонаш яхкара, уж лелаяра дешаш дийцар облсовпрофа репертуарни планаш оттаеча комиссе члена ЧИГУ филологе кафедра заведующе Очман Александр Владимировича.

Семинаре дакъа лоацаш хиннараша дийцар клубни учрежденеша боахам лелабара, дукхагIа доходаш яхара а царех рациональни пайда эцара а керда формаш.

Семинара кулгалдеш вар культура Лакхерча профсоюзни школа (г. Ленинград) преподаватель Марков Александр Петрович.

Семинаре белгалбаьккхар боахама расчета хIанзарча хьалашка клубни учрежденеша дIахо йодача хана бе беза болх.

Е. ПРОКОПОВА.

Вай—интернационалисташ

Барт-цхьоагIо

— Хьо кхьча къамах саг ва оалалац наьсархошта. ХIанад из, — хет аз — парте а къахьегама а ветеранага хIиречунга Хатагов Сергей Хангиреевичага.

— Сона сайна а оалалац се хIире ва, — велалу из.

Корр.: Сергей Хангиреевич, 1956—57 шерашка нохчийн гIалгIайн цIабоагIача хана Наьсарерча райисполкома секретарь вар хьо. Из ха хьона дагайохар ловра сона.

С. Хатагов: ЦIей лархIа мегаргдолаш дар шо цIадахийтар. Цахаддаш цIаухаш латта нах хьачуэца кийчо ца ярах йоккха хало нийсъелар цхьан юкъа. Халахеташ дагаух цу деношка дукхача гIалгIай дезалашта хиина Iоткъам. «Укхаза, кIал бахача наха, вежарий мо тхоаш тIаэцаргда, яхаш, дар тхо-м цIадоагIача хана», — оалаш хоз тахан а. Из оалачарех аз бехк а баккхац. Доккхача Iазапах мукъаваьнна цIавена да, ше ваьхача цIагIа шиш дезал дIачубига йиш йоацаш висар хала деций? Нийсъелар цу тайпара моттигаш а. ЦIабоагIача дезала пропуск (свидетельство) дIаяла йиш яцар цу цIеношка баьхараш арабовлалца. Лоацца аьлча, йоагIача тайпара кIал кийчо ца еш даь хIама дар из. Iа ях: цIабоагIараш лерттIа тIаэцалга вIаштIехьданкха йиш йоацаш яр моттигера партийни а советски а органаш? Нийса хаттар да из. Нагахьа санна Нохч-ГIалгIай республика юхаметтаоттаеча хана КПСС XX съезда решенеш цу сахьате кхоачашъе а ца гIерташ, саббаре-сатийна из гIулакх чакхдаьккхадаларе, теш со, хозагIа хургдар таханара вай къамашта юкъера гIулакхаш.

Корр.: ЧIоагIа хала а хеташ дувц наха (хета а доагIа) чуртех фермашка, кхыча моттигашка хьалъеш хиннача гIишлонашта лардаш йийхкай, яхаш. Мала вар цу вандализмана бехке?

С. Хатагов: Сталински гIозараша леладеш хIама дар из. Бакъда, цхьаькха-м аргда аз: укхаза баьхача къахьегамхоша уж кашамаш дохадаьд яхар гIалат вувл. Бехке хиннараш-м моттигера хьакимаш, Бере охлой бар. Масала, Пхьылекъонгий - Юртара кашамаш, дукхха кхьча моттигашкара дараш санна, вандализм ца хьокхалуш дисар. Мала вар уж лорадаьр а царех пIелг ца тоххийтар а? Цу юрта баьхача наха ловра хьал а лаьца, цу кашамашта Iаьржа морх тIа ца хьовзийташ чакхваьлар цигарча Буденне цIерагIча колхоза председатель Д. Палкосов (хIире). Бакъдар ха деза наха, къаьстта хьалхувш йоагIача тIехьенна. Къам дац цу гIулакха бехке хиннар, къаьст - къаьста сий доаца нах ба.

Корр.: Сергей Хангиреевич, вIалла хьоца хьайца а хьа дезалца а дувзаденна цабезам гойта бий гIалгIаша?

С. Хатагов: Хийцца ала йиш йолаш ва со а са дезал а: гойтабац, гIалгIай боккхий интернационалисташ ба. Хьона ма мотталахь дага кхьдар а долаш аз из ях, — аьнна. Бер долча хана денз наха дувцарах из хозаш а, хIаьта сай вахар-лелар гIалгIащца хьокхалуш йола моттигаш нийс мел лу из уйла чIоагIлуш а хьавоагIа со. ГIалгIашта юкъе дукха новкъостий хиннаб са. ХIанз а гаргалонаш я са царца. Са дай а даь-дай а хиннай.

Новкъосташта юкъе эгтара хьалха белгалваккха лов сона ТIойюртара тIема, парте, къахьегама ветеран Арчаков Хасолта. Цхьана тух-сискал дукха йнай оаха г. Орджоникидзе хиннача летчикий училищера дIадоладелча денз. ТIем тIа а цхьана хилар тхо. Цо ший къаманца бихьа никъ ца лаьрхIача, ца къасташ хьа а даьхкад.

Корр.: Сергей Хангиреевич, укх тIеххьарча хана хьона ховчча тайпара ира малаттий сталинско-бериевски ханашка гIелал енача къаман автономи юхаметтаоттаелга а. Фу хет хьона цох?

С. Хатагов: Дег тIара хьаллоац аз гIалгIай къаман автономи юхаметтаоттаелга. Вай шиш къам гаьннарча исторически ханашка денз карт картаца йолаш, вошал долаш хьадоагIаш да. Вайна юкъе хила йиш яц цхьан оагIон чотагIа шийна аьттув лехилга. Историс а могийтаргья цу тайпара харцо. МоллагIа дош, мел из хала, чоалхане хиннадар, аьнна, динача наькъаца къоастаде низ болаш хет сона вай ши къам. Барт, цхьоагIо, цхьанне яхачунга шоллагIчо ладувгIилга, шаккхе оагIув раьза хургйолча тайпара дош дIадерзадар — из да хIанз эшар. Цунца я вай шин къаман тIехьале.

Интервью йийцар **М. ЗАНГИЕВ,**
тха собкорр.

ЮАР. Мехка бахача кIайча наьха кхетаме хувцамаш хулаш латт. Из хьахьокх тIеххьарча хана газетийи журналийи оагIош тIа южноафрикански пресса йоалаяьча факташа.

Иштта, ЮАР-е дика довзаш долча «Отар» яхача газето кепатехад дукха ха йоацаш а тIехьа из де йиш йоацаш хиина сурт. Цу тIа хьахьекха я зIамига Iаьржа йиIиг, кIайча кхалсага мархIа а йоаллаш. Диъ бер долаш йолча Маркс Кэрола шийна дIатIаийцад цIаьхха нана а енна йисача йиIига йоакхо елга.

Цу тайпара масалаш дукха да. ХIаьта южноафрикански газеташа дувцаш ма хиллара, кIайча община дика доккхача даькъа психологе хулаш латта хувцамий процесс соцае хIанз могаргъяц. «ЦIена апартеида» хьаллоацаш бараш моллагIча тайпара а керда расови кхетам юхатоха гIертара ЮАР-ера кIай гражданаш эгIазъух. Иштта хилар консерватораша доалдеча Боксбурге. Индийски итташ дезалаш бахачара бохабаь дIабохийтаргба аьнна Iаьдало кхерабнча цар лоалахоша — кIай бараша дIакхайкадаьд цу гIулакха шоаш духьала хилар, хIаьта уж шоаш болча чуэца раьза хилар а.

«Юв» яхача фински журнала тIара хьайицача укх сурта тIа гуш дар Соуэто яхача детсаде кIарцхала аьшкасаьрг техача картал чухьнахьа, оалаш ма хиллара, къаьнача тайпара да. ЗIамига долча хана денз мехкара кIай доаца бераш расисташта хетачогIа, шоай моттиг йовзаш хила деза. Хетаргахьа дукха ха ялалехьа цигара хьал хувцадала тарлу.

(ТАСС фотохроника).

Къахетам

1990 шера 7—8 январе эггара хьалхара Советски Союза Центральни телевидене шоллагІча программе гІолла хургья 24 сахьата йола «Берий фонда телемарафон» яха къахетама передача.

Из къахетаме гІулакх деш да — берий бокъонаш лораяра, берий проблемашта советски доазол дехьарчен наьха берий проблемашта теркам тІабахийтара, В. И. Ленина цІерагІча берий фонда балха чулоацам дІабовзийтара.

Телепередача кийчъеш а дІахьош а къахетаме фонда билеташ цаха юкъе доарждеде лерхІ, граждананаш предприятеш, организацеш взносашта перечислени еш хургья лаьрхІа хьайийллача «Берий фонда телемарафон» яхача СССР ЖИЛСОЦБАНКА ОПЕРЕ № 707813 ЙОЛЧА СЧЕТА ТІА МФО 299093. Хьагулъяь средстваш «Къахетаме дог» яхача фонда программа кхоачашъеча дІадохийтаргда. (Дезалий хьисапе хургдола берий цІенош хьалдеча).

Хьакхаьчача средствай информаци наха дІакхайкаергья «Телемарафон» доазонга гІолла. Цул совгІа, лаьрхІа даьха сюжеташ а хьокхаргда.

Оаха кхайкарал ду шуга, из боарам боацаш чІоагІа къахетаме гІулакх хьаллацар а средствашца берий фонда новкъостал дар а дехаш.

Вайх хІаране таро хургья хало тІаэттача бераштa дезалашта юкъе уж долаш санна хьал хургдолаш новкъостал де.

Л. КРЫЖАНОВСКАЯ.
Советски берий фонда Нохч-ГІалгІай республикански отделене председатела заместитель.

УКРАИНСКИ ССР. Академика В. П. Филатова цІерагІча бІаргий лазарийн тканеви терапеи Іилма-тохкама Одесси института Іилманхоша-медикаща кийч а даь дІаоттадаьд искусственни бІаргий радужкаш.

Цу тайпара операци еш хилча СПИД яха лазар дІадалар кхера везаш хІама дац.

Институте теоретически тохкамаш ду катаракт, гаьнардар ца гуш хилар, глаукома яхараш санна дола дІадаьржа лазараш дегІаахара бахьанаши механизмаши гучайоахаш. Цунах хьахургья диагностика керда методаш, хьахургда наха медикаментозни а хирургически а дарба делга.

Дукхача проблемашта институто Іилман наькъаца цхьана гІулакхаш деладу США, Греце, Югославе, ГДР, Польша, Болгаре специалисташца.

СУРТА ТІА: зІамига Сашa бІарга хІама гуш воацаш ваьв. Искусственни радужкаш оттаяьчул тІехьагІа кІаьнк хІама го ваьннав (аьрдехьара аьттехьа) Саший нана Т. М. Мандзюк, медсестра Е. Д. Шаповалова, лорокулист Л. А. Суходоева, отделени заведующи медицински Іилмай кандидат Н. Ф. Боброва, операци яьр.

И. ПОВЛЕНКО сурт.
(ТАСС фотохроника).

Наьна ираз

Цхьан дезала наьнах лаьца массехк дош ала лов сона. Из я Назрановски яхаш йола, Назрановски трикотажни фабрика болхло Тебоева Джабраила Жовхьрат. Иис дезалхочун нана я из. Иззал бола дезал кхебе мел хала да дувца дезац, да воацаш хилча хІаьта а. Бакьда, Жовхьрат йоханзар шийна тІакхаьчача халонах. Даьна метта да, нанна метта нана а хинна эттар из ший дезала. ВоккхагІчо зІамагІчоа новкъостал деш, шоай наьнагара масал эцаш ба Жовхьрата дезал. Хьаьнала къахьегам безаш, шевар балха е дешаш ба уж. Назрановски трикотажни фабрике балха отт Жовхьрат 1975 шера. Тахаьналца цига а я настильщица-комплектовщица йолаш. Цун къахьегам белгалбаьккхаб Єийлен грамоташца, баркалащца, ахчан премешца. Фабрике болх беш я цун ши йоІ: Марифан, Фатиман. ГПТУ-27 яьккха баьлча уж балха оътт 11 конвейере, № 2 йолча цехе швея-мотористка говзалах къахьега. Шоай балхах кхеташ, нормаш еш хьайоагІа ши йиша.

Вахаре ши-ший моттиг хьалаьцай Жовхьрата дезала. Макка хьехархо я. ТІаккха Марет фармацевт я. МалагІа оамал я сагах, цунца цхьана хьай дезалах яьллача хьона бакъахьа хетар, — аьнна шийга даьча хаттара жоп луш Жовхьрата аьлар:

— Эздел, сабар, хьаьнала къахьега лар, гІо ийшача сага новкъостал дар.

Я а я уж дика оамалаш, уж мел йола дика оамал йолаш ба цун дезал а. Цар йоккхагІйола йоІ Мадина ший дезал болаш яхаш я. ВоккхагІвола воІ Мухьмад политехнически института студент ва. Хапаж Советски Эскаре гІулакх деш ва. Фатиман, Марифан фабрике балха этта дукха ха яц, вешта аьлча, ихо шу да.

С. МЕРЕШКОВ,
Назрановски трикотажни фабрика болхло.

ШОАНА, БЕРАШ!

Іан каникулаш йолча деношка, вешта аьлча, 1990 шера 9 январе кхаччалца Республикански теникий театро хьокхаргья «Волшебный посох» яха кердача шера хетаяь цІейя программа. Цига шо вІашагІкхетаргда ГІор-Дадеца, Снегурочкаца, Незнайкаца, Леопольдаца, ЦІе Кийнаца, инопланетянашца, иштта фаьлгий дуккхача персонажашца.

Программа дІайолалу: 10.00; 12.00; 15.00 сахьат даьлча.

Тха адрес: Грозный, Ленина проспект, 35.

Тхо долча дувла!

ТЕЛЕВИДЕНИ

6 ЯНВАРЬ
ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Мамаи, папаи, сон».
9.00 — Концерт.
9.15 — «Сурт».
10.05 — Мультфильм.
10.15 — Киноафиша.
11.15 — Киноочерк.
11.50 — Іилма - довзийтара кинообозрени.
12.50 — «Батальоны просят огня» яха 4 сери йола художественни фильм. 1-рен, 2-гІен сереш.
15.15 — «Крок» яхача анимационни кино I Еррийгсоюзни фестивала фильмаш.
15.45 — «Вам и не снилось...» яха художественни фильм.
17.25 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
17.40 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.25 — «Жертвоприношение» яха художественни фильм. 1-рен 2-гІен сереш.
21.00 — Ха.
21.30 — «Аншлаг. Аншлаг».
23.10 — Пугачева Аллай илле театр.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Крыма экологи.
8.50 — «Тайна черных дроздов» яха художественни фильм. 1-ра сери.
10.45 — Мультфильм.
11.05 — «Бронзовая птица» яха берашта дола фильм. 2-гІа сери.
12.10 — Баскетбол. США чемпионат.
14.25 — Оаш дехарах иллеш дІаоал Шоипов Саида (нохчий меттала).
15.00 — Мультфильм.
15.10 — Нииъм бераш.
15.20 — Концерт (гІалгІай меттала).
15.50 — Документальни фильм.
16.40 — Массанена йола спорт.
16.55 — Мультфильмаш.
17.35 — В. Славкин. «Картина» яха телеспектакль.
18.30 — Ха.
19.00 — Киноконцерт.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Дезала кхуврч».
20.40 — Телевизионни музыкальни абонемент. 3-гІа передача.
21.30 — «Преображение» яхача фильма премьера.
22.50 — Концерт.
00.50 — «Господин оформитель» яха художественни фильм.

7 ЯНВАРЬ,
КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.20 — Ритмически гимнастика.
8.50 — «Спортлото» тираж.
9.00 — «Іуррехьа».
10.00 — Советски Союза гІулакх ду аз.
11.00 — Іуйрийнара сакъердама программа.
11.30 — «Дунен гунахьа». Альманах.
12.30 — Унахцlено.
13.15 — «Батальоны просят огня» яха художественни фильм. 3-гІен 4-гІен сереш.
15.30 — Массанена йола педагогика.
16.30 — Юрта сахьат.
17.30 — «Новогодние приключения Вити и Маши» яха художественни фильм.
19.30 — Концерт.
19.50 — «Житие Дон-Кихота и Санчо» яха художественни фильм. II-гІа фильм. Хьалхара сери. (Премьера).
21.00 — Ха.
22.00 — «Стечение обстоятельств» яха художественни фильм. Духхьашха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — Документальни фильм.
8.45 — Мультфильм.
9.05 — «Журналист» яха художественни фильм.
10.45 — Документальни фильм.
11.30 — «Бронзовая птица» яха берашта дола фильм. 3-гІа сери.
12.35 — Н. В. Гоголь. «Мертвые души» яхача фильм-спектакла премьера.
14.30 — Видеоканал.
17.00 — Планета яха дунен халкъашта юкъера программа.
18.00 — Мотокросс.
18.40 — Концерт.
18.55 — Къона кино.
19.45 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!»
20.00 — 24 сахьата йола телемарафон.

8 ЯНВАРЬ,
ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. ШоллагІа фильм. 1-рен 2-гІен сереш.
11.00 — Концерт.
11.30 — Іилма - довзийтара кинообозрени.
12.30 — «Ха».
13.00 — Іилма-довзийтара фильм.
15.30 — «В поисках капитана Гранта» яха художественни фильм. 5-гІа сери.
16.35 — «Россияна» яха трио.
16.55 — Документальни фильм.
17.25 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
18.25 — Коллаж (реклама, хоамаш, информаци).
18.30 — «Ха».
19.00 — «Шои» яха программа.
19.40 — Поэзе миноташ.
19.45 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. ШоллагІа фильм. 2-гІа сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Мир Улановой» яха фильм. 1-ре и 2-гІен сереш.
23.45 — «Ха».
00.00 — Телемарафон.

II ПРОГРАММА

20.00 — Информационно-публицистически программа.
20.40 — Даимленга кхачар.
21.10 — «Зенай гом».
21.30 — «Зеленый фургон» яха художественни фильм. 1-ра сери.
22.35 — Хоккей. Товарищески вІашагІкхетар. «Чикаго Блэк Хоукс» (США) — ЦСКА. США-ра передача.

Цхьаннена а бала бац

КПСС XXVIII съезда кийчо еча партийни комитетийи организацейи балха йолча парте областной партийни организаце программа тІа белгалдаькккхад:

«Лакхерчен юкъерчен школа интеллектуальни низ оарцагІбаккха беза дешара реформа толаме чакхъяккхара, керда тІехье перестройка идеалийн реальностен кІийлен тІа кхеяра».

ХІанз хьожаргда вай Назрановски районе Экажкъонгий - Юртарча № 1 йолча юкъерча школе из лоархІаме дош мишта кхоачашду.

Кетараш тІа а ювхаш дагІа бераш классе. 280 дешархочоа лаьрхІача типовой йоацача помещененрча школе 1025 бер да дешаш.

Классе хьалхарча мугІаре парта тІа дагІа бераш 50—60 сантиметр мара гаьна дац классни доскана. Уж сов тишденна хиларах, хьехархоша линолиум тІатехад царна. Мелаца язде вІаштІехьа а ца даьнна, наждачни каькат хьекх бераша цар тІа.

Дувцарах теша хала да вай хана деша дагІача берaша сел чІоагІа бала увз аьлча. Дале а, иштта да-кх из.

Из цаІ мара кхы бецаре, хала-атта а из бала-м ловрг бар цар. Цу массарел халагІа дар а да укхаза-м. Масала, дай-ноаной балха долча берий кхы даха моттиг яц, шоаш деша дагІача школе дешар даьлча дІахо а цига ца Іийча. Цу тайпара юхедусаш 30 бер да укхаза. ЦхьабакІда, хІама даа столови-м яц берашта. Мишта хетт шоана бІарччача дийнахьа меца лелача зІамигача берагара хьал? Буфетера ийцача коржиках е булкингах дузаргдий из? Мишта хургья иштта лелача бера унахцІено, хургвий-теш цох кхоана визза саг?

Партийни комитетийи организацейи программа тІа цхьаькха а да бокхха теркам тІабахийта:

«ДегІайоалае еза кагирхой творчески инициатива, дІаьхегІа хилийта деза цар духовни вахар, патриотизм йолаш, ший Даьхе, къахьегам, коллективизм доттагІали дезаш кхебе беза уж».

КІоарга а дег чу дувшаш а да уж дешаш. Амма, Экажкъонгий - Юртарча № 1 йолча юкъерча школа хьехархойи дешархойи цу дешаех шек бувл. Бехк бац цар. Укх масайтта шера дувцар цаІи дер кхыдари долаш хьадоагІа вай.

Школа директор волча Экажев Къамбулата йоах, цхьаькха тайпара берашца общественни мероприятеш дІакхахьа таро яц тха. ХІаьта хьехархой творчески балхах лаьца дувца а мича эш.

Иштача хьале йолча коллективе фу духовни вахар, патриотизм, коллективизм, доттагІал дувца эш. Царна даьсса къамаьлаш да уж.

Школа шин сменагІа болх беш я. ХІара сарахьа электрически лампаш йовр бахьан долаш занятеш юкъагІъяха езаш хул.

Карт юкъе а йоацаш, школана уллув уллача юрта Совета гуш дац-теш цига доаллар? ХІаьта шеф йолча «Экажевский» совхозо еш малагІа йоакхо я?

ХІана бац цу юртарча кулгалхой школа бала? Цига деша дагІа бераш арахьара хьадоаладаь мичад. Цецвоалаш да цхьаькха. Дешархой хьалаш тоадара пелгпелгах ца тохарал совгІа, царна ховш а дац цу чу доаллар. Юрта Совета председателага нов. Сакаловайга, миштад школа хьалаш, аьнна, хьаттача, цо аьлар, цигара хьал довзара из миштад хьажа веза. ТІаккха тІатехар председатела, хьалха се хьежар со школашка, хІанз са заместителга да уж дешаш.

— Сога хьатта-м хІама дацар укхаза,—аьлар дІахо Лейлас. — аз цхьа масал доаладергда хьона. Райкома викалца цхьана оаха лаьрхІар «Бункер», аьнна, оаш цІи тиллача школера бераш кхычахьа дІачудига. Цига лагІаш во да, аьнна, раьза хиланзар.

Малав раьза воацаш хиннар, аьнна, хьаттача, «бакъдар аьлча из малав хац сона, районо заведующе декхараш кхоачашдеш яр я йоахар-кх из», аьлар Лейлас.

Аз кхетадаьчох, цу юртарча наьха вахара бала кІезига болаш яр юрта Совета председатель Сакалова Лейла.

Из иштта хилар бакъдеш дар цхьан дешархочун нанас Аушева Сонягс дийцар а.

— Школага ца хьажарал совгІа, цига деша уха берaш новкъа лелача машенех лоралургдолаш школана юхе гІолла тІехбоалача новкъа ГАИ знакаш оттаяйтара а школанна юхерча Кен яхача хи тІа къаьстта гІашлой тІий тилийтара а даь хІама дац, — аьлар Аушевас. — ХІаьта уж хІамаш де деза ха тІехъяьннай, хІана аьлча, укх школана юххерча новкъа бераш машинашта кІалдолхаш моттигаш хиннай.

Аушевас дийцар чІоагІдеш дар школа директора Экажева аьнна а.

Таханарча хано дІамадеххара берий йоакхо еш йий хІаьта юрта Совет а «Экажевский» совхоз а?!

Т. МАЛЬСАГОВА.

Наьна мотт Іомабар: проблемаши декхараши

«ВІалла а мотт ца ховш вола саг — меттаза ва, шиш наьна мотт ца ховш вола саг — къахета дезаш ва», — йоах татарски халкъа кицо. Цу тайпара дола кицаш моллагІча къаман а долаш да. Эггара бочагІа ба наьна мотт. Тахан вай берригача мехка къамий меттащца дувзаденна хаттараш увттача хана геттара лакхбеннаб наьна метта лоархІам.

Нохч-ГІалгІайче а йнсаяц цу деша юстара. Къаьстта дукха дувц вайнаьха алфавиташ латински графика тІа йоахилга, цох хила мега пайда а даргдола зе а.

Вешта бакьда, эггара хьалха де дезар а эггара лоархІамегІа дар а мотт Іомабара юхханцара хувцамаш делга да. Кердача хьисапе хила беза из предмет хьехаш болча хьехархой болх. Гуш да, эша Іалашо йоацаш уж къахьегаш болга а.

Цу хьакъехьа а, уж дешаш дувцаш а къамаьл хилар са Назранерча № 3 йолча школе гІалгІай мотт хьехаш волча Медов Джабраила Иоакъапаца. Тхоай къамаьл дІадоладир оаха педагогий кадраштa кийчо мишта ю яхача дешаца. Царех лаьца Медов Иоакъап дийцар:

— ГІалгІай мотт школашка хьеха специалисташ кийчбеш шиъ дешара заведени я республике. Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен университети пединститути. Ала деза, цига а кхычахьа а из болх геттара ледара лелабелга. МалагІа бахьан да из иштта хилар? Сона хетачогІа цаІ мара дац — цу дешара заведеней кулгалхоща къаман отделенешта лерттІа теркам тІа ца бахийтар.

— **Иоакъап, хІаьта берашта дика хой гІалгІай мотт?**

— Мишта ховргда царна цІагІа а ара а цар из ца бувцаш хилча? Вешта школе цу предметех луш йола кхоъ-йиъ урок геттара кІезига я. Иштта хила дезацар из гІулакх. Юххьанцарча школе ерргга урокаш гІалгІай меттала хила езар. Юкъерча школе — хІара дийнахьа цхьа урок. Иштта мара Іомалургбац гІалгІай мотт. Тахан оаха беш бола болх эффективность лоха йолаш ба. Хьехархочун бехках а дац из. Тхо кхоадац эшшача тайпара тхоай болх дІабахийта. Геттара готта я дешара программа. Цох тІа белгалъяьхаяц тахан яьзъяь произведенеш, метта юкъе керда хинна хувцамаш.

Кхы цхьа хІама а да ала дезаш. Хьалхарча классашка хьехаш бола хьехархой — дукхагІча даькъе педучилище яьккха нах ба. Уж цоаш а бац гІалгІай мотт ховш.

— **Мишта я шун дешара пособешца йола Іалашо?**

— Во я. Ахнел совгІа дола книжкаш хувца деза дукха ха яр. Кхыча предметех хулача тайпара методически пособеш яц. Хала да гойтара пособеш лаха. Кхы вІалла деце эггара аттагІдар — гІалгІай йоазонхой сурташ корадагІац.

Цу дешах лаьца цхьа уйла яр са. Эшаш я йоккха методически центр. Хетаргахьа, Назране хилча бакъахьа яр из. ГІалгІай мотт хьехача хьехархой конференцеш а массе хана болх беш йола хьехархой говзал лакхъю курсаш а хила мегар цу центре.

— **Иоакъап, хьона хетачогІа, дукха бий вай меттала деша а язде а ховш бола нах?**

— Деша а язде а ховш болча гІалгІашта юкъе сона хетачогІа иттлагІа дакъа мара хургдац гІалгІай меттала деша ховш. Вешта шаьрра деша а язде а ховш бараш геттара кІезига ба. Цудухьа кхы а цхьа гІулакх лар эшаш. МоллагІа саго шийна ловчча хана из говзал ІомаергІолаш курсаш хила езар районе. Хозрасчетни хила а мегаргьяр уж.

— **Иоакъап, фу аргла Іа латински графиках вай алфавит даккха деза яхаш дувцачох?**

— Цох экономически зе даргдолга гуш да. МалагІа пайда баргба дика хоалуш дац. Аз а сона хетачогІа дукхача наха а дийшадац латински графиках дола гІалгІай йоазув. Бакьда, сона хезад цу графикаца хІанз вайна нийслуш йола халонаш хилац оалаш. Аз дувцар мукъа оазаш йІаьха а лоаца а хилар къоаста ца луш халонаш ювлилга да. ХІаьта уж халонаш латински графикаца яц оалаш да-кх.

Вешта, цу деша тІехьа болча а духьала болча а наьха къовсам атта дІабаккха йиш яр «Сердало» газето.

— **Мишта?**

— МоллагІа цхьа материал хІанзарча а латински а графиках кепатоха езар газето. ТІаккха гуш хургдар цу гІулакхах наха хетар.

Ж. БОГАТЫРЕВ.

Ж. Хамхоева

ЛИЙГ

Хьуна йисте дака кІал а даьнна,
Шортта цун хенах хьекхаш лерг,
Дунен чу боа кхерам биц а бенна,
Гіоза даьнна латтар хоза лийг.
Сийнча сигал малх бар сийрда лепаш,
Шорта хьекхар ахкан бІайха мух.
ГІаьнаш шершар, шоайла барташ доахаш,
Бар цу сурта кхоачем боаца мах.
Пхе дистанца, цхьа уйланга ваха,
Латтар чарахь, Іо а хийца топ.
Хетаделар дунен хоастам лийха,
Вахаро цун хьалхашка теттай гІап.
Чарахь, шортта ший топ ги а елла,
Гаьна ваьлар, эшац вьнна дов.
«Хоастам, чарахь, хьона», — яхаш санна,
Хозар цунна хьун чу Іеха боа!

РАДИО

6 ЯНВАРЬ, ШОАТТА

7.15 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.30 Передачай программа.
7.35 Хоамаш.
7.45 Республикански газетий обзор.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Вай кандидаташ (нохчий меттала).
8.30 — 8.45 Музыка. Хаоттам.
10.15 «Обществои закони» яха радиожурнал.
10.35 Музыка.
10.40 «Сатирически микрофон» яха радиожурнал (нохчий меттала).
11.00 «Кагирхой оазаш» (гІалгІай меттала).
11.15 — 12.00 Хьалхалаттача коллектива сурт (нохчий меттала).
15.15 Практика: перестройка, проблемаш, решенеш.
15.45 Арендни подряд болх беш я (гІалгІай меттала).
16.00 — 17.00 Халкъа ашараш (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гІалгІай меттала).

7 ЯНВАРЬ, КІИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Іодеша са письмо.
7.50 — 8.00 Республикански газетий обзор.
8.15 — 9.00 Даькъала дувц шо.
11.30 — 12.00 КІиранден музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 Концерт (гІалгІай меттала).
16.30 Реклама.
16.40 — 17.00 Лаксий иллеш (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагІал долчарна» яха концерт.

8 ЯНВАРЬ, ОРШОТ

7.15 «Юрта вахар» (гІалгІай меттала).
7.30 Передачай программа.
7.35—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15—8.45 Іуйрийнара концерт (нохчий меттала).
9.15 Динал — предприятекизга (гІалгІай меттала).
9.30 Халкъа тІахьожам болх беш ба.
9.45—10.00 «Акха са» яха А. Эдисултанова дувцар (нохчий меттала).
15.15 Нохч-ГІалгІай радиои телевидени инструментальни ансамблен солистий концерт.
16.00—17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци.
18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20—18.40 «Кагирхойн хан» (нохчий меттала).
18.10 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).

Январера хаоттам

Январь — шера эггара шийлагІа бола бутт. Юкъера лаьрхІача фегара температура бетта 3 — 4 градус шелал йолаш хул январе. Цхьадолча шерашка чІоагІа шелялара тарлу, цу хана эггара лохагІа йола температура 30 градус шелалга кхоачаш а кхы тІехьйоаллаш а хила тарлу. Иштта, 1940 шера январе Шелковской районе 33,6 градус йолаш шелал этта хиннай. ЦхьабакІда, хІаьта а кІезига дукха йІовхал ца отташ вайцига Іа хилац. ЙІовхал оттар дукхагІча даькъе дувзаденна да Средиземни фордагахьарен Атлантикерен дІайха а тІуна а фо вайцига кхоачаш хиларца. Цу хана фегара температура лакхлу цкъаза 14 — 16 градус йІовхал отташ.

СССР Гидрометцентро бехча хоамагІа укх шера январе юкъера лаьрхІача бетта хургйола фегара температура 0 градусагара 6 градусага кхоачаш шелал йолаш, вешта аьлча дуккхача шерашка юкъера лаьрхІача хулаш яр санна хила тарлу. Бетта хургйола йоачаш дуккхача шерашка юкъера лаьрхІача хулачарел дукхагІа хила тарлу. Республике юкъера лаьрхІача 23 миллиметр йоачаш хила тарлу хІаьта лоамашка 27 миллиметр.

Лабораторе даннеша хьахьокхачоах 6 — 9 январе бийсана 12 — 19 хІаьта дийнахьа 4 — 11 градус шелал хила тарлу.

А. СЕРДЮКОВА,
йоккхагІйола инженер-синоптик.

Хаоттам

Тахан республике гІоллеи Грознен морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 2 — 7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 5 — 10, Грозне 8 — 10 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

Кхоанеи ломмеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3 — 7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 13 — 18, дийнахьа 4 — 9 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

САЛОІАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 6 ЯНВАРЬ

В. И. Ленина цІерагІа майда. 10.00 Новогодни сакъердаме программа.

С. М. Кирова цІерагІа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дІа-юха хувцар. 10.00 Автодром.

В. И. Ленина цІерагІа ДК. 8.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хІамаш яра курсаш. 9.30, 12.00, 15.00 Новогодни представлени. 11.00 Кинофестиваль. 12.00 «ЦІагІара медсестра» яха курсаш. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00 Халкъа драматически театр. 17.00 Берий гитаристий кружок. 18.00 Балетни студи. 18.00 Новогодни дезала сайре.

Н. К. Крупская цІерагІа ДК. 10.00 Берий техническо кхоллама выставка. 12.00 Утренник. 15.00 Машинкаца художественни догамаш дара курсаш. 18.00 «УнахцІено» яха клуб. 18.00 «Глобус» яха диско-шоу.

С. М. Кирова цІерагІа ДК. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 11.00 «Пионер» яха клуб. 15.00 «УнахцІено» яха клуб.

Химиккий ДК. 11.00 Стихай конкурс. 18.00 Камерни хор. 18.00 «СелаІад» яха халхара халкъа коллектив. 19.00 «Лидер» яха спорт-клуб.

Сердалон болхлой ЦІа. 9.00 «Рукодельница» яха клуб. 12.00 Берий драматически кружок. 16.00 Гитаристий ансамбла концерт.

«Красный молот» завода ДК. 9.00, 11.00 Іарбий меттала къамаьл. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. 14.00 «Соловушка» яха вокальни группа. 15.00 «Вай беш» яха клуб.

Пролетбата цІерагІа ДК. 14.00 «Чебурашка» яха киноклуб. 17.00 Кагирхой салаІара сайре.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00 Вокально-инструментальни ансамбль. 12.00 Игротека. 14.00 Художественни самодеятельноста концерт.

М. Горьке цІерагІа клуб. 10.00 «Кружевница» яха клуб. 10.00 «Хозяюшка» яха клуб. 13.00 Макраме дукхаезараш хьех оаха. 14.00 «Теремок» яха киноклуб.

Хлебокомбината клуб. 8.00, 17.00 «Лидер» яха спорт-клуб. 8.30 «Говза кулгаш» яха клуб. 10.00 «Топотушки» яха халхара коллектив. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 18.00 «Мукъам» яха студи.

КІИРАНДИ, 7 ЯНВАРЬ

В. И. Ленина цІерагІа майда. 10.00 Новогодни сакъердама программа.

С. М. Кирова цІерагІа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дІа-юха хувцар. 10.00 Автодром.

Офицерий ЦІа. 11.00 Филофонистий клуб.

В. И. Ленина цІерагІа ДК. 8.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш. 8.30 «Росинка» яха халхара коллектив. 9.00 Балетни студи. 9.30, 12.00, 15.00 Новогодни представлени. 10.00 «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00 «ЦІагІара медсестра» яха курсаш. 11.00 «Фаьлг» яха кинофестиваль. 12.00 Бальни дискои халхарий школа. 13.00 «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00 СалаІара сайре.

Н. К. Крупская цІерагІа ДК. 9.00 Нохчий мотт Іомабу вай. 9.00 Машинкаца художественни догамаш дара курсаш. 15.00 «Фаьлг» яха кинофестиваль. 18.00 «Глобус» яха диско-шоу.

С. М. Кирова цІерагІа ДК. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 11.00 «Фаьлг» яха кинофестиваль. 12.00 «Малыш» яха клуб. 13.00 Игротека.

Химиккий ДК. 10.00 Изостуди. 11.00 «Нийсархо» яха киноклуб. 17.00 Вай ханарча халхара ансамбль. 15.00, 18.00 «Лидер» яха спорт-клуб.

Сердалон болхлой ЦІа. 10.00 Ло баккхен хІамаш теген Іомалу вай. 12.00 Хореографически студи. 12.00 Английски меттала къамаьл де Іомалу вай. 17.00 Концерт.

«Красный молот» завода ДК. 9.00 Ло баккхен хІамаш теген Іомалу вай. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00 Вокально-инструментальни ансамбль. 10.00 Ло баккхен хІамаш теген Іомалу вай. 11.00 «Росинка» яха киноклуб. «Фаьлг» яха кинофестиваль.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковски ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктоххама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-84; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттен деношка

СФ02005. «Грозненски рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 36.